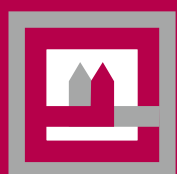

KERKBEHEER

In deze uitgave o.a.:

- Beleidsadvies van het hoofdbestuur van de VKB om toch vooral de BRIM-subsidie op 16 januari a.s. aan te vragen.
- Veel aandacht voor het onderwerp "Hand aan de ploeg" op een drietal bijeenkomsten van de provinciale afdelingen.
- Belangrijke informatie over Kerkbalans 2011 en de voorbereidingen voor de actie Kerkbalans 2012
- Samenvatting inleiding dr. J.D.Th. Wassenaar over hetgeen dr. O. Noordmans en prof.dr. G. van der Leeuw over het orgel en de organist in de vorige eeuw schreven.

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

van hoogevest architecten

Bureau voor Architectuur en Restauratie
Bureau voor Consultancy
Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

Van Hoogevest Architecten maakt plannen voor restauratie, nieuwbouw, onderhoud, herinrichting en herbestemming van kerkebouwen. Uitgaande van duurzame oplossingen wordt het bouwproces door ons bureau begeleid van ontwerp tot en met oplevering van het werk.

Van Hoogevest Architecten BV
Westsingel 9 / 3811 BA Amersfoort
T 033 - 463 17 05 / E bureau@vanhoogevest.nl

www.vanhoogevest.nl / www.bouwenophistorie.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl
<http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

AMSTELWIJCKWEG 44 3316 BB DORDRECHT TEL. 078-6 17 95 40

De kracht in vellen offset.

 Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

Grafiservices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

T 030 - 282 28 22
T 040 - 250 50 00
www.rsgrafiservices.nl

SLOOFF - ORGELBOUW

www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
Restauratie
Stemmen en
Onderhoud

Zijn we de eerste? Zijn we de beste?

We zijn zeker niet de eerste de beste!

Want we zijn genomineerd door kerkbesturen en rentmeesters als meest onderscheidene leverancier van geluidinstallaties voor kerken

We onderscheiden ons door perfect verstaanbaar en kristalhelder geluid overal in de kerk

We staan bekend om onze uitgebreide garantie en 24 uurs service overal in Nederland

Onze kennis van zaken zetten we feilloos om in adviezen voor de meest geschikte apparatuur en het beste geluid ook in úw kerk

Immers,
**Kennis is van geen waarde
tenzij je deze in praktijk brengt**

Dialoog Church Sound
Bolognalaan 6
5632 RL Eindhoven

☎ 040 – 2420840
☎ 040 – 2426125

🌐 www.cantorsound.nl
✉ info@cantorsound.nl

Dialoog Church Sound ... van het goede het beste!

Zorgeloos betalingsverkeer?

PKN kerken kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winsttoegmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer. Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

DEN HOED aannemers

Den Hoed Aannemers B.V.
Postbus 79
2860 AB Bergambacht
Telefoon : 0182 - 351 225
Email : aannemers@denhoed.nl
Website : www.denhoed.nl

Den Hoed Aannemers uit Bergambacht, ruim 70 jaar een begrip in de bouw. Gespecialiseerd in restauratie en onderhoud van uw kerkgebouw, bedrijfspand of woning.

De ambachtelijke bouwer

HUGO REBEL MEUBELMAKERIJ

ontwerp en maatwerk

Hermesweg 2a, 3741 GP Baarn
T 035 5381224 E info@rebelmeubelmakerij.nl

www.kerkinterieurmaat.nl

PRONK BOUWT MET MEERWAARDE

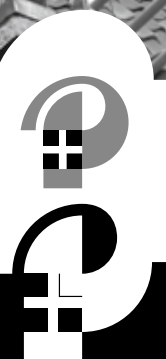
PRONK LEIDEKKERS BV

Vakgroep
Restauratie

leidekwerk
lood-, koper- en zinkwerk
ladder- en klimhaken

Machinestraat 2, Postbus 20, 1749 ZG Warmenhuizen
Telefoon (0226) 391374, fax (0226) 392032

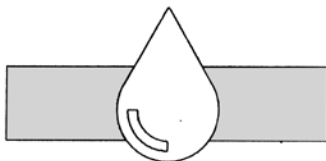
E-mail: info@pronkbouw.nl, website: www.pronkbouw.nl

Alpha Vochttechniek

Veelzijdig en al meer dan 32 jaar ervaring in:

- Injektiewerken - constructief
- waterdichtend
- Waterdicht maken van kelders
- Injekteren tegen optrekkend vocht
- Hydrothermische kelderisolatie
- Bestrijden van vochtoverlast in kruipruimten
- Hydrofoberen en verharderen
van natuur- en baksteen
- Betonreparatiesystemen
- Renovatie- en restauratiepleisters
- Kunststof-vloersystemen

Postbus 409
4600 AK Bergen op Zoom
Telefoon: 0165-386200
E-mail: info@alphavochttechniek.com
Internet: www.alphavochttechniek.com

-OPROEP- Kerkelijke voorwerpen van GERO (Gerofabriek te Zeist)

In verband met een onderzoek naar producten van de Gerofabriek te Zeist, ben ik op zoek naar het volgende:

- **Liturgische voorwerpen**, die gemaakt zijn van Gero-tin of Gero-zilver. Te denken valt aan tinnen of verzilverd vaatwerk voor het Heilig Avondmaal en voorwerpen met betrekking tot de Doop. Maar ook tinnen en verzilverde vazen en kandelaars.
- **Documentatie**; zoals folders (productcatalogi) met voorwerpen van de Gerofabriek, correspondentie, facturen, brochures, oud fotomateriaal.

Voor het onderzoek wil ik graag zoveel mogelijk van die voorwerpen (en documentatie) inventariseren, bezichtigen, fotograferen en eventueel (altijd in overleg!) publiceren in een publieksvriendelijke publicatie. Uiteraard gebeurt dit met zorgvuldigheid en discretie.

Hopelijk levert dit onderdeel van ons onderzoek, met uw medewerking, vele nieuwe inzichten op.

Voor contact:
Mesdaglaan 14, 3451 JH Vleuten
gero-onderzoek@live.nl
030 - 244 33 23

Doopvont, Gero-Zilver

Komt U bij ons kijken of komen wij naar U toe?
Op www.KANTINEMEUBILERING.nl
staan modellen- kleuren-prijzen van stoelen - tafels en kapstok.
Tel. 0183-505085

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
 Mr. J.G.H. Krajenbrink, Oegstgeest, vice-voorzitter
 Drs. C. de Raadt, Bodegraven, secretaris
 W.G. Roseboom, Nieuwegein, 2e secretaris-penningmeester
 Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
 mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
 M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid en
 ir. B.P. de Wit, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
 drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
 H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
 3311 KS Dordrecht
 E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
 Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
 Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 22,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 20,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 18,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 25,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets GrafiServices

Oplage

7.000 ex.
 © december 2011

INHOUDSOPGAVE

Vrijwilligers maken het verschil	383
Hand aan de ploeg besproken in drie provinciale afdelingen	385
Regiobijeenkomsten provinciale afdelingen	387
Hervormd Veenendaal sticht nieuwe wijkgemeente	390
Jaarverslag RPG Kerkbalans 2011 (slot)	391
Plaats geen zonnepaneel op monumentale kerk	392
Terebinth 25 jaar	392
Dr. O. Noordmans en prof.dr. G. van der Leeuw over het orgel en de organist	393
Herstructurering protestantse gemeente 's-Gravenhage	396
Met frisheid en enthousiasme voor Kerkbalans 2012 aan de slag	397
Inventarisatie onroerend goed	398
VKB Ziektekosten	400
Spaartegoed vanaf 2012 belastingvrij opnemen	400
De orgelbank	400
Bedrijfshulpverlening in de kerk	401
Van "De Akker" in Huizen naar "Oosterlichtkerk"	402
Werk in de plaatselijke gemeente, méér dan het gewone	403
Hofkerk Hardegarijp 300 jaar	404
Waterput Kloosterkerk Ten Boer hersteld	404
Kerk Midland weer in gebruik	404
Veel aandacht voor BRIM-ontwikkelingen tijdens OVO-bijeenkomst	405
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	406
Handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen	407
Excursie klokkenstoelen 12 mei 2012	408
Vrijwilliger past prima in professionalisering	408
Het vermogen van de kerk is van de volgende generatie	409
Gerestaureerde Remigiuskerk Hengelo (Gld.) weer in gebruik	412
Het verloop van het fusieproces in Waalwijk	413
Met Kerkbalans het jaar rond	415
Kalender voor de kerkrentmeester	415
Meditatie	416
Draaginsignes bij jubilea	417
Agenda voor kerkrentmeesters	418

Van de voorzitter

Mr. P.A. de Lange

Vrijwilligers maken het verschil!

Belangeloos iets voor anderen doen. Dat was in ieder geval typerend voor vrijwilligerswerk oude stijl. Vandaag wordt vrijwilligerswerk vaak ook gedaan met het oog op een eigen belang. Maar los van de onderliggende motivatie: er wordt nog heel veel vrijwilligerswerk gedaan! Relatief vaak door kerkelijk meelevende burgers, zowel binnen als buiten de kerk. Dat mensen ook zelf iets willen bereiken met het vrijwilligerswerk hoeft niet per definitie negatieve gevolgen te hebben voor de kwaliteit van de invulling van het vrijwilligerswerk. Eerder het tegendeel. Vrijwilligers zullen eerder taken zoeken die echt bij ze passen. Zo zijn er diverse vrijwilligerstesten beschikbaar (kijk bijvoorbeeld eens voor een goed overzicht op www.vrijwilligerswerk.nl). Ook zullen ze openstaan voor cursussen en trainingen.

Voor uw gemeente liggen er op dit punt mogelijk ook kansen bij uw burgerlijke gemeente. Om een willekeurig voorbeeld te noemen via genoemde website: gemeente Schoonhoven kent bijvoorbeeld een subsidieregeling cursussen vrijwilligerswerk. Per kalenderjaar en per vrijwilligersorganisatie is er een maximaal budget van € 1.000 beschikbaar. Voor een kerkelijke gemeente interessante cursussen zijn dan onder meer: EHBO, Bedrijfshulpverlening, Sociale Hygiëne, Fondsenwerving, omgaan met jongeren, algemene bestuursvaardigheid.

Het jaar 2011 is het jaar van de vrijwilliger. Dat geeft alleen al uit dien hoofde extra aandacht voor het werk van de vele vrijwilligers. Jaap Smit, voorzitter van het CNV, heeft hier tijdens het VKB-congres in april ook relevante zaken over aangestipt. Onder meer de relatie tussen de professionele organisatie en de vrijwilligers. U treft zijn inleiding aan op de pagina's 165 en 166 in het meinummer van "Kerkbeheer".

Vrijwilligerswerk vraagt dus ook om een stuk organisatie, om zaken als het maken van beleid (doen we iets met de mogelijkheid van de vrijwilligersvergoeding?) en het blijf geven van waardering. De "vrijwilliger van de week" en de "meer dan handen awards" zijn zomaar wat voorbeelden uit de praktijk. Een vrijwilligers BBQ voor alle vrijwilligers kan ook. In de kerk zijn we in het algemeen wat bescheiden met het laten blijken van waardering, maar voor mensen die zich langdurig hebben ingezet voor de gemeenten kennen we natuurlijk wel de diverse draaginsignes. Ook een stuk begeleiding tijdens de werkzaamheden is van belang om mensen niet het gevoel te geven dat ze "zwemmen".

Veel kerkrentmeesters zijn al weer druk bezig met de voorbereidingen van actie Kerkbalans 2012 — die gehouden wordt van 15 tot 29 januari 2012. Ook daarin

spelen vrijwilligers een grote rol. Niet alleen bij de bestuurders die de actie voorbereiden, maar ook bij de vele kerkbalanslopers die langs de deuren gaan. Als de lopers op pad gaan, zijn ze op dat moment het gezicht van de gemeente. Het is niet de bedoeling om de envelop in de brievenbus te stoppen, maar om aan te bellen, zodat er verteld kan worden wat de bedoeling is, en er een toelichting kan worden gegeven. Niet zelden levert dat ook weer vragen voor de gemeente of een praatje op. Vrijwilligers die als kerkbalanslopers langs de deur gaan, moeten dan ook goede instructies krijgen en gemotiveerd zijn. Deze zomer is er met het oog daarop vanwege de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG) een inspiratiekrant aan gemeenten toegezonden voor mensen die als vrijwilliger of beroepshalve bij de actie Kerkbalans betrokken zijn. Er is veel belangstelling voor deze krant.

Kortom, in de kerkelijke gemeente is veel te doen. Ook daar kunnen de vele vrijwilligers het verschil maken!

Voordat ik ga afsluiten wil ik u nog een dringend verzoek doen. Bij de instandhoudingssubsidie BRIM is 2012 als overgangsjaar betiteld. Actuele informatie daarover leest u in "Kerkbeheer" van november (zie vanaf pagina 341) en het verslag van de OVO-vergadering in dit nummer. Mocht uw aanvraag aan de beurt zijn in 2012 en meer geld vragen dan de genoemde bedragen — waardoor indienen zinloos lijkt — geven we u het beleidsmatige advies om uw aanvraag toch in te dienen vanaf 16 januari a.s. Dan is duidelijk wat de omvang van de behoefte aan instandhoudingssubsidie is en worden we als kerk later niet geconfronteerd met een kennelijk lage behoefte

Tenslotte wens ik u veel sterkte toe bij de arbeid die u ten dienste van uw kerkelijke gemeente verricht en ik wens u voorts gezegende kerstdagen en een voorspoedig 2012 toe.

In de uitgave van Kerkbeheer april 2011 bent u geïnformeerd over de hechte samenwerking op het gebied van verzekeringen tussen de VKB en Marsh/Mercer. Het hoofdbestuur van de VKB heeft dit besloten om de beste dienstverlening voor de toekomst te garanderen. Het afsluiten van verzekeringen wordt voor kerkelijke gemeenten nu nog completer en eenvoudiger.

De VKB heeft in samenwerking met Marsh/Mercer het totaalpakket aan collectieve polissen verbeterd. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.kerkrentmeester.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Meer informatie over de verbeteringen ontvangt u binnenkort per brief.

Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Mercer:

- persoonlijke ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- groepsreis/ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- zorgverzekering
- verzuimverzekering
- WGA hiaatverzekering

Marsh:

- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- fraude- en berovingverzekering

Uw contactpersoon

Alex Groen
T: 010 - 40 60 842
E: info.vkb@mmc.com

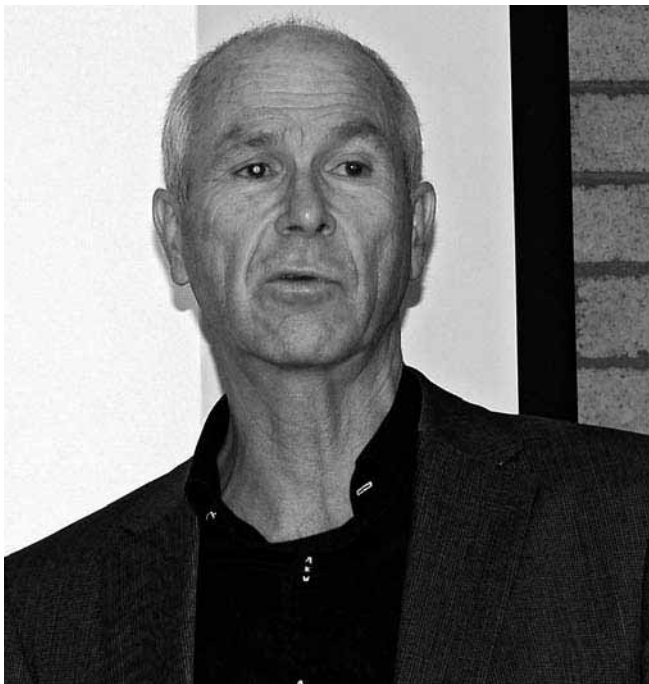
Uw contactpersoon

Pieter Stoeltie
T: 020 - 54 17 539
E: info.vkb@mmc.com

“Hand aan de ploeg” besproken in drie provinciale afdelingen van de VKB

R.M. Belder

Dit najaar werd het onderwerp “Hand aan de ploeg” achtereenvolgens door de afdelingsbesturen van Noord-Brabant-West, Noord-Holland en Oost-Noord-Brabant en Limburg aan de orde gesteld. Dat gebeurde door de heer H. te Pas, voormalig hoofd HRM van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland. Onderstaande samenvatting betreft de inleiding die de heer Te Pas op 11 oktober 2011 in Waalwijk hield.

H. te Pas.

Opdracht

De heer Te Pas herinnert er aan dat in het najaar van 2004 door het moderamen van de generale synode de “Brede studiec ommissie inzake beleidsvisie predikantsbezetting” ook wel de Commissie De Jong genoemd, werd ingesteld met de opdracht beleid te ontwikkelen met betrekking tot de predikanten en kerkelijk werkers binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Dat was nodig omdat bij de fusie van de drie Kerken er één gezamenlijke traktementsregeling moest komen die voor een aantal gemeenten, met name de kleine gemeenten, soms verstrekken de gevolgen had. De regeling is in 2005 ingevoerd met een overgangsregeling van 10 jaar die over een paar jaar afloopt.

In de opdracht aan de commissie werd onder andere genoemd: “De inzet van het predikantencorps als geheel, waarbij zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve aspecten van betekenis zijn en de toekomstige rol van de kerkelijk werkers”. Deze opdracht leidde tot de bespreking van achtereenvolgens de rapporten “Pastor in beweging” (november 2006), “Werk in de wijngaard” (mei 2007), “De wissel voorbij” (november 2008) en “De hand aan de ploeg” (april 2009).

Omdat de generale synode belangrijke aanbevelingen in het rapport “De hand aan de ploeg” nader wilde gaan uitwerken, werd in november van 2009 een Plan van aanpak vastgesteld. Dit wordt nu uitgerold, aldus de heer Te Pas, die erop wijst dat hier inmiddels zeven jaar aan wordt gewerkt.

Speciale aandacht diende gegeven te worden aan de positie van de kleine gemeenten en aan de gemeenten in grootstedelijke gebieden. Het uitgangspunt was dat voor iedere gemeente de predikant even duur is. Dat is bereikt door het instellen van een basistraktement, dat door de gemeente wordt betaald, terwijl overige onderdelen (o.a. periodieke verhogingen) uit de Centrale Kas wordt betaald die door een bezettingsbijdrage gevoed wordt, te betalen door de plaatselijke gemeenten.

Hand aan de ploeg in hoofdlijnen

De heer Te Pas geeft een korte opsomming van de meest opvallende zaken in de voorstellen in “Hand aan de ploeg” die deels door de generale synode zijn aangenomen, namelijk:

- De HBO-theoloog als dominee.
- Verbetering van de positie van de kerkelijk werkers (pastorale werkers).
- Invoeren van functiedifferentiatie.
- Verbreden van de steunverlening vanuit de Solidariteitskas.
- Invoeren van permanente educatie in de plaats van het studieverlof voor predikanten.
- Bestrijding van het tekort aan predikanten.
- Een ‘pastor-pastorum’, een soort leidinggevend predikant die over een bepaalde regio wordt aangesteld.
- De samenwerking van gemeenten en predikanten.

Vervolgens is na april 2009 onder verantwoordelijkheid van de Beleidscommissie Predikanten (BCP) een plan van aanpak voor “Hand aan de ploeg” opgesteld, waarin de vijf kernproblemen in kaart zijn gebracht.

- Professionele bezetting, waarvoor BCP een kostenplaatje heeft uitgewerkt dat niet voor alle gemeenten goed uitpakt.
- De relatie HBO-theoloog — kerkelijk werker.
- Samenwerking tussen predikanten en kerkelijk werkers o.a. in de werkgemeenschappen van predi- ▶

kanten. Voor de praktische invulling hiervan heeft de Commissie Veerman een format geleverd.

- De samenwerking tussen gemeenten.
- De kwaliteit van de permanente educatie.

Besluitvorming in april 2010

De heer Te Pas deelt mee dat toen deze voorstellen in de aprilvergadering 2010 van de synode ter sprake kwamen, deze met slechts 7 stemmen tegen, werden aangenomen. Na 70 jaar onduidelijkheid in de positie van de kerkelijk werker, komt er nu eindelijk een regeling die acceptabel is. Er wordt nu verder onderzocht hoe specialisatie en functiedifferentiatie bij predikanten en kerkelijk werkers vorm kunnen krijgen. Daarbij moet ook worden bekeken hoe kerkenraden kunnen worden toegerust voor hun rol en in de samenwerking met professionele krachten.

Verder merkt de heer Te Pas op dat onder predikanten en kerkelijk werkers nog weinig behoefte aan verticale functiedifferentiatie is. Deze verticale functiedifferentiatie houdt in dat een loopbaanontwikkeling voor predikanten mogelijk is met verschillende niveaus en verschillende beloning. Wel is er draagvlak voor de mogelijkheid om zich blijvend te ontwikkelen en waar mogelijk te specialiseren, wat horizontale functiedifferentiatie wordt genoemd. Zoiets kan gestalte krijgen als predikanten uit verschillende gemeenten in teamverband gaan samenwerken. Daarmee wordt voorkomen dat predikanten vastlopen bij gebrek aan verandering en op deze wijze benut de kerk hun specifieke talenten optimaal.

Samenwerking vereist wel dat iemand de leiding neemt. Deze rol wordt toebedacht aan de pastor-pastorum, waarbij allerlei vragen rondom het ambt en centraal werkgeverschap een rol spelen. De generale synode stemde dus in met de voorstellen van de Beleidscommissie Predikanten en besloot niet over te gaan tot verticale functiedifferentiatie. Wel besloot zij een onderzoek in te stellen naar de noodzaak of wenselijkheid van een juniorfase voor predikanten en kerkelijk werkers en daarvoor nadere voorstellen aan de generale synode voor te leggen.

In het komende voorjaar zal de besluitvorming plaatsvinden over de figuur van de 'pastor-pastorum' en de kwaliteitscyclus jaargesprekken, te vergelijken met de functionerings- en beoordelingsgesprekken met werknemers, aldus de heer Te Pas.

Professionele bezetting

De heer Te Pas deelt mee dat volgens de prognoses er in 2024 een klein overschot aan predikanten en een groot overschot aan kerkelijk werkers is. Er wordt vanuit gegaan dat de instroom van predikanten en kerkelijk werkers gelijk blijft aan die van de afgelopen jaren: respectievelijk 60 en 40 per jaar.

Verder wijst de heer Te Pas er op dat de permanente

educatie in de plaats komt van de drie maanden studieverlof, die predikanten om de vijf jaar mogen opnemen. Niet alle synodeleden toonden zich blij met de nieuwe regeling. Sommigen vrezen versnippering, bureaucratisering en betutteling in de nieuwe regeling. De opzet is dat er 520 uur in 5 jaar wordt verstrekt voor permanente educatie, waarvan 210 uur aangestuurd en 210 niet-aangestuurd. De overige 100 uren mogen predikanten zelf invullen. De predikant bepaalt in welke richting hij meent te moeten studeren en niet de kerkenraad. Per jaar mogen predikanten dus 100 uur ofwel 2,5 week aan permanente educatie besteden, zo stelt de heer Te Pas.

Het beleidsplan van de Protestantse Kerk in Nederland 'Leren leven van de verwondering' gaat uit van: een levende gemeente, versterking van het geloofsleven en aantekelijke aanwezigheid van de kerk in de samenleving. Dat vereist kwalitatief goede en voldoende pastores (predikanten en kerkelijk werkers), waarop de inzet van "Hand aan de ploeg" is gericht. Om dit concreet handen en voeten te geven is invoering van permanente educatie noodzakelijk. Het is niet alleen van deze tijd, maar juist ook belangrijk wanneer men voortdurend mag werken aan de eigen kwaliteit.

Tenslotte wijst de heer Te Pas nog op de clustervorming in de gemeenten die niet van boven wordt opgelegd, maar van onder af gestalte moet gaan krijgen. Daar liggen kansen voor kleine gemeenten om ook in de toekomst als kerkelijke gemeente te kunnen blijven functioneren, zo besluit de heer Te Pas zijn inleiding.

Kerkelijk beleid inzake predikant en kerkelijk werker

R.M. Belder

Noord-Brabant-West

Op 11 oktober 2011 hield het bestuur van de afdeling Noord-Brabant-West in Waalwijk een regiobijeenkomst. De voorzitter van de afdeling, prof. ir. M.J.L. Tiernego, die de bijeenkomst begint met bijbellezing en gebed, wijst op het doel van deze bijeenkomst: aandacht vragen bij de kerkrentmeesters voor de toekomst van de gemeente die op het spel staat. Hierover zal de heer H. te Pas een inleiding houden. De heer S.J. Verstraten, werkzaam bij SIKN, zal na de pauze informatie verstrekken over de ontwikkelingen op het gebied van de mogelijkheden van kijk- en luisterverbindingen vanuit kerken in Nederland.

Vanuit de VKB

Vanuit het hoofdbestuur meldt hij dat de VKB bezig is met een verdienmodel, waarbij naar alternatieve inkomstenbronnen gekeken wordt als gevolg van het wegvallen van inkomsten uit de verzekeringsportefeuille. De VKB denkt aan het aanbieden van diensten bij verhuizing van predikanten. Verder wordt gewerkt aan een module voor e-learning. In de laatste vergadering van het hoofdbestuur zijn twee belangrijke notities aangenomen die opgesteld waren door de Commissie beheer kerkelijke begraafplaatsen, namelijk hoe om te gaan met het plaatsen van urnen en wat is de vereiste reserve in het kader van de exploitatie van de begraafplaats. Beide notities zullen ook in "Kerkbeheer" verschijnen.

Tijdens de bespreking van het hoofdbestuur met de delegaties van de afdelingsbesturen op 8 oktober jl. is o.m. gesproken over het omgaan met diaconale gelden en het accountantsonderzoek. Wat dit

Afdelingsvoorzitter prof. ir. M.J.L. Tiernego (rechts) met naast hem de secretaris, de heer C.W. van Tilborg.

laatste betreft kan de kerkenraad besluiten twee gemeenteleden te belasten met de financiële controle. Verder zijn er klachten vanuit gemeenten gekomen over het trage beantwoorden van e-mails in het kader van de LLR. De heer G.L. Westerveld, bestuurslid van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland, deelt mee dat de Kerk thans aan een grote operatie bezig. Het is hem bekend dat dit traag werkt en dat de oorzaak het feit is dat men zich teveel heeft geconcentreerd op de implementatie van het nieuwe systeem. Nu wordt alle hens aan dek geroepen om de achterstand snel in te lopen, aldus de heer Westerveld.

Gebouwen en monumenten

Hierna geeft de heer J. Buys, bestuurslid van de afdeling en als bouwkundige verbonden aan de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Noord-Brabant en Limburg, een overzicht van de ontwikkelingen rondom het BRIM. Op 27 september jl. is er door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een bijeenkomst belegd over het BRIM 2012 en de praktische gevolgen voor de kerken. In zijn brief van 23 september 2011 aan de Tweede Kamer heeft de betreffende staatssecretaris zijn besluit kenbaar gemaakt dat 2012

als een overgangsjaar moet worden beschouwd. Verder kondigt hij aan dat in 2012 de opzet voor een nieuwe BRIM aan de Tweede kamer wordt voorgelegd. Het nieuwe BRIM 2013 zal rekening houden met:

- rijksmonumenten die onderdeel van Werelderfgoed zijn;
- wensen van de professionele monumentenorganisaties; en
- een goede spreiding van subsidiemiddelen.

De praktische gevolgen zijn: de politieke wens zoveel mogelijk aanvragen te honoreren, het voornemen om in het vervolg geen loting meer toe te passen en een verlaging van het maximum bedrag voor subsidiabele kosten voor kerkgebouwen van € 699.999 naar € 100.000. De voorzitter voegt er aan toe dat het rijk bereid is € 20 miljoen extra beschikbaar te stellen onder voorwaarde dat de provincies gezamenlijk voor dit doel ook € 20 miljoen geven.

Hand aan de ploeg

Hierna is het woord aan de heer H. te Pas die een presentatie houdt over het onderwerp "Hand aan de ploeg". De inleiding van de heer Te Pas is elders in deze editie opgenomen.

Na de discussie met de heer Te Pas, ►

krijgt de heer S.J. Verstraten, werkzaam bij de Stichting Intermediar Kerkromp Nederland (SIKN), het woord. Een samenvatting van zijn inleiding is eveneens elders in dit nummer opgenomen.

Nadat van de gelegenheid gebruik is gemaakt om vragen te stellen, die door de heer Verstraten worden beantwoord en nadat de voorzitter de aanwezigen bedankt heeft voor hun inbreng, wordt de vergadering gesloten met een gezamenlijk uitgesproken "Onze Vader".

Noord-Holland

Op 15 november 2011 hield het bestuur van de afdeling Noord-Holland een speciale avond om de problematiek van "Hand aan de Ploeg" te bespreken. De bijeenkomst, die in Heemskerk werd gehouden, werd tot teleurstelling van de afdelingsvoorzitter, de heer W. van Hilten, door slechts enkele kerkrentmeesters bijgewoond.

De heer Van Hilten begon de bijeenkomst met een Bijbellesing uit Mattheus 25. Het bestuur is erg blij dat de problematiek rondom "Hand aan de Ploeg", waarover de heer H. te Pas (zie diens inleiding elders in deze editie) een inleiding hield, ook voor de kerkrentmeesters in Noord-Holland uiteen wordt gezet.

Samenwerking

Na de inleiding van de heer Te Pas, waarover door de aanwezigen veel vragen werden gesteld, deelt de heer Van Hilten mee dat er een nauwe samenwerking tussen het afdelingsbestuur Noord-Holland van de VKB met de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen en het Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB) bestaat.

Ondanks de lage opkomst wil het afdelingsbestuur zich ervoor inzetten om toch één keer per jaar een bijeenkomst te beleggen met een actueel onderwerp waar ook de Noord-Hollandse kerkrentmeesters mee te maken hebben. Voor de kerkrentmeesters van de ruim 100 kerkelijke gemeenten die de afdeling Noord-Holland telt, is het van groot belang dat zij kennis hebben van de kerkrentmeesterlijke zaken waarmee zij vrijwel dagelijks te maken krijgen. Ook bieden de

Een deel van de aanwezigen in Heemskerk met derde van links de voorzitter van de afdeling, de heer W. van Hilten.

bijeenkomsten van de afdeling een uitstekend platform waar kerkrentmeesters met elkaar in gesprek gaan en kunnen horen hoe bepaalde zaken door hun collega's elders in de regio worden aangepakt.

Nadat de voorzitter meegedeeld heeft dat de algemene ledenvergadering van de afdeling Noord-Holland op 21 maart 2012 eveneens in Heemskerk wordt gehouden en dat verdere bijzonderheden hierover volgen, beëindigt hij deze bijeenkomst met het voorlezen van een gedicht.

Oost-Noord-Brabant en Limburg

Mr. J. Kos.

Tijdens de jaarvergadering die de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg jaarlijks in het najaar belegde, werd ditmaal de problematiek van "Hand aan de Ploeg" besproken. Dat gebeurde op 17 november 2011 in het verenigingsgebouw van de Bethelkerk

van de protestantse gemeente te Weert, waar de voorzitter van de afdeling, de heer mr. J. Kos, een 25 tal aanwezigen, waaronder 18 kerkrentmeesters, mocht verwelkomen. De voorzitter heette de aanwezigen welkom en ging voor in gebed, waarna een voorstellingsronde volgde.

Mededelingen vanuit het hoofdbestuur

De heer Kos deelde mee dat het volgende VKB-Congres op zaterdag 21 april 2012 in Nieuwegein wordt gehouden. Het thema is "De kerkrentmeester anno 2020". Verdere mededelingen over dit congres volgen later. Verder noemde hij het marktonderzoek over de Protestantse Kerk als arbeidsmarkt dat de Bond voor Kerkelijke Medewerkers en de VKB dit najaar samen gaan uitvoeren. Colleges van kerkrentmeesters worden van harte uitgenodigd aan dit onderzoek mee te doen en de informatie vóór 1 januari 2012 aan de VKB te verstrekken. Op zijn vraag hoe de bestellingen voor Kerkbalans verlopen en hoe het met de overige bij de actie 2012 behorende faciliteiten is gesteld, reageren de aanwezigen met de mededeling dat een en ander goed verloopt.

Voorts stond de heer Kos stil bij de wijzigingsvoorstellen in de kerkorde, waaraan de VKB in de afgelopen tijd een bijdrage heeft geleverd. Begin 2012 worden de ordinanties 6 tot en met 14 in tweede lezing door de synode behandeld. Hij attendeerde de aanwezigen erop dat zij hun

De aanwezigen op de geanimeerde en goed bezochte bijeenkomst in Weert.

bedenkingen en opmerkingen in de kerkenraad kunnen inbrengen om deze vervolgens in de classes aan de orde te kunnen stellen. Het voorstel van de VKB dat de meerderheid van het college van kerkrentmeesters uit ambtsdragers moet bestaan, zal worden aangenomen. Met name voor kleine gemeenten die er in het zuidoosten van het land veel bestaan, is dit belangrijk. Met het laten vervallen van de ACV (Algemene Classicale Vergadering) is niet iedereen even gelukkig. Ook het voorstel van de VKB om een algemene rekenkamer in te stellen, wordt niet gehonoreerd. Het is zelfs zo dat het Generale College voor de Behandeling van Beheerszaken, dat o.m. de synode gevraagd en ongevraagd van advies kan dienen, zal worden opgeheven, aldus de heer Kos.

Huishoudelijke zaken

Hierna stelde de voorzitter de jaarstukken van 2010 aan de orde. Allereerst het jaarverslag dat in "Kerkbeheer" van april 2011 is opgenomen en vervolgens het financieel verslag dat bij de agenda is gevoegd. Beide stukken werden ongewijzigd vastgesteld. Gelet op de financiële middelen van de afdeling, besloot het bestuur over 2011 geen contributie van de leden te vragen. Tenslotte deelde de voorzitter mee dat het bestuur is uitgebreid met de heer G. van Es van de protestantse gemeente te Tilburg. Hij zou graag

zien dat er iemand vanuit Midden- of Zuid-Limburg bereid is bestuurslid te worden, zodat de afdeling ook in de gelegenheid is regiobijeenkomsten te gaan beleggen. Dat kan de opkomst alleen maar vergroten.

SIKN

De Stichting Intermediair Kerkroep Nederland (SIKN) biedt kerken al verschillende jaren de gelegenheid om mensen die fysiek niet in staat zijn de kerkdiensten te bezoeken, toch de dienst te laten beleven vanuit huis. Hierna volgde een presentatie van de heer S.J. Verstraten die de aanwezigen informeerde over de audio- en video oplossingen, de kosten, de technische achtergronden en hoe het systeem in de praktijk werkt. Een samenvatting van een presentatie is elders in deze editie opgenomen en betreft de lezing zoals de heer Verstraten die op 11 oktober 2011 in Waalwijk hield.

Hand aan de ploeg

Na de pauze kreeg de heer H. te Pas te woord om een presentatie te houden over het onderwerp "Hand aan de ploeg". Vanuit de generale synode van onze Kerk wordt al geruime tijd aandacht besteed aan de pastorale bezetting in de gemeenten. Na behandeling van een aantal rapporteren is besloten om "Hand aan de ploeg" te gaan uitvoeren en de gemeenten hierover te informeren. Thema's zijn: samen-

werking tussen gemeenten, de organisatie van het pastoraat met predikanten en kerkelijk werkers, evenals hun bijscholing, de permanente educatie. Het hoofdbestuur van de VKB vindt het belangrijk om kerkenraden, colleges van kerkrentmeesters en colleges van diakenen hierover tijdig te informeren. De VKB doet dat in samenwerking met de Dienstenorganisatie van onze Kerk, waarbij de heer H. te Pas, die tot 1 januari 2011 hoofd HRM was van de Dienstenorganisatie, de inleiding verzorgt. Elders in deze editie is een samenvatting opgenomen van de inleiding die de heer Te Pas op 11 oktober 2011 in Waalwijk hield.

Nadat de aanwezigen in de gelegenheid waren gesteld vragen over het onderwerp te stellen, sloot de voorzitter deze bijeenkomst.

Hierna volgt een samenvatting van de inleiding die de heer S.J. Verstraten van de SIKN in Waalwijk en Weert hield.

Stichting Intermediair Kerkroep Nederland

De heer S.J. Verstraten van SIKN deelt mee dat SIKN in 2001 gestart is met de ontwikkeling van internet-technologie voor kerktelefoon in Nederland en inmiddels marktleider is op het gebied van kerkroep. Meer dan 1.000 kerken maken gebruik van de diensten van SIKN ▶

om gemeenteleden en parochianen vanuit huis de dienst of viering van de eigen kerk te doen meebeleven. Sinds december 2009 kan SIKN voor de kerken ook de beelden vanuit de kerk uitzenden, zodat de gemeenteleden en parochianen vanuit huis de dienst niet alleen kunnen horen, maar ook kunnen zien.

De heer Verstraten wijst er op dat SIKN een vrijwilligersorganisatie is met professionele ondersteuning van DCT Net, de operationele partner van SIKN. Het doel is het scheppen en in stand houden van de randvoorwaarden ten behoeve van de uitzending van kerkdiensten en vergelijkbare gebeurtenissen door een kerkelijke gemeenschap naar leden van die gemeenschap. Dit alles tegen een zo laag mogelijke kostprijs.

Heel Nederland

Stichting Intermediair Kerkomroep Nederland is een stichting die haar dienstverlening onder alle christelijke kerkgenootschappen in Nederland uitvoert. Verspreid over Nederland zijn regiovrijwilligers, met veel kennis op het gebied van elektronica in het algemeen en kerkomroep in het bijzonder, actief bij de technische advisering en implementatie van kerkomroep bij kerken en instellingen. Het zijn kerkelijk betrokken mensen die hun kennis en tijd graag ter beschikking stellen, zodat diegenen die niet meer naar de kerk kunnen, toch 'hun' kerk kunnen blijven volgen. Deze zeer gewaardeerde vrijwilligers vormen 'de buitendienst' en voor een deel de 'ogen en oren' van SIKN. Vervolgens geeft de heer Verstraten een overzicht van de technische mogelijkheden. De zender voor de kerk, de settop-box om de kerk te kunnen zien, het centrale Kijk&Luister systeem en de ontvanger om de dienst te kunnen horen; alles wordt door SIKN geleverd. DCT Net zorgt ervoor dat alles geleverd wordt, dat alles werkt en als er vragen zijn, levert zij ook de ondersteuning aan de kerken. Als een gemeentelid of parochiaan niet naar de kerk kan, ontstaat de meest persoonlijke verbinding wanneer kijken en luisteren mogelijk is. De meerwaarde van beelden is groot. Voorgangers en andere

S.J. Verstraten.

gemeenteleden zijn te zien en de beleving tijdens de dienst of de viering komt beter over. Naar keuze kan er gewerkt worden met één camera of met een video-mixer die beelden van meer camera's en presentaties kan afwisselen.

Zender

Om de dienst vanuit de kerk te kunnen uitzenden, plaatsen we een zender in het kerkgebouw en indien nodig ook in bijgebouwen. Deze zender wordt aangesloten op de geluidsinstallatie en, indien aanwezig, op de video-installatie. Het signaal wordt omgezet naar een digitaal signaal (MP3 voor geluid en MPEG-4 voor beeld). Wanneer de verbinding met een gemeentelid of parochiaan via de telefoonlijn of kabel wordt gemaakt, kan bij hen thuis apparatuur geplaatst worden. Het gaat om eenvoudig te bedienen ontvangers die ontworpen zijn voor een zeer hoog gebruikersgemak. Deze ontvangers zijn zo ontworpen dat zij zonder enig ander apparaat zelfstandig kunnen werken, de ontvanger wordt direct verbonden aan de telefoonlijn of kabelaansluiting. In het geval van verbindingen via internet kan gekozen worden uit twee mogelijkheden. Ook nu weer kan gekozen worden voor een ontvanger die zelfstandig op de internetverbinding gekoppeld kan worden. Een andere mogelijkheid is luisteren en/of kijken via de computer van een gemeentelid. In dat geval hoeft dus geen andere apparatuur geïnstalleerd te worden.

De heer Verstraten deelt vervolgens mee dat internet in principe overal leverbaar is en daarmee zeer geschikt is voor het tot stand brengen van verbindingen. De aansluitingen worden naar wens gerealiseerd op basis van (bestaande) DSL verbindingen, kabelinternet of glasvezel of combinaties daarvan. Voor die personen die de beschikking hebben over een PC met internetaansluiting kan ook via de PC geluisterd (en gekeken) worden, aldus de heer Verstraten, die zijn inleiding afsluit met een overzicht van tarieven. Voor meer informatie hierover: zie de website van SIKN www.sikn.nl

Hervormd Veenendaal sticht nieuwe wijkgemeente

Waar op veel plekken in Nederland (wijk)gemeenten inkrimpen en samengaan, begint in de hervormde gemeente in Veenendaal een nieuwe wijkgemeente. De gemeentestichting in de nieuwbouwwijk Gragonder-Oost/Veenendaal-Oost is de negende wijkgemeente. In het spoor van de hervormde gemeente rekt wijk negen zich tot de modaliteit van de Gereformeerde Bond. In de context van een nieuwbouwwijk met veel jonge mensen, wordt gezocht naar een evenwicht tussen traditie en toegankelijkheid.

Rond het jaar 2000 werd het initiatief genomen tot kerkplanting in de nieuwbouwwijk van Veenendaal-Oost om het evangelie dicht bij de mensen te brengen. In 2005 werd een opbouwwerker benoemd en werd de eerste dienst gehouden. In de afgelopen jaren is de gemeente flink gegroeid. Aanvankelijk werden de diensten door zo'n 60 mensen bezocht, maar inmiddels komen er ongeveer 150 mensen naar de zondagse eredienst. Er zijn kinderclubs en catechisaties, terwijl ook senioren hun plaats innemen. De gemeente kerkt op dit moment in een aula. Er is ruimte gereserveerd in de multifunctionele accommodatie Het Levenshuis in Veenendaal-Oost. Het kerkelijk centrum krijgt dan de naam "De Levensbron", aldus een publicatie in het Fries Dagblad van 24 oktober 2011.

Overige informatie over Kerkbalans 2011

Deze zomer bracht de Raad voor de Plaatselijke geldwerving (RPG) het verslag uit over de actie Kerkbalans 2011. In de edities van oktober en november publiceerden wij de eerste twee delen. In dit nummer van "Kerkbeheer" volgt het derde en laatste deel van dit verslag.

KERKBALANS NIEUWE STIJL (KBNS)

Bekendheid/toepassing

De Kerkbalans strategie "Verbreden en verdiepen" is in 2005 geïntroduceerd. Inmiddels is 93 procent (zie tabel) van de colleges van kerkrentmeester op de hoogte van deze strategie en past 62 procent elementen ervan toe in de plaatselijke actie. Vanaf 2005 is er een voorzichtige stijging van dit aantal gemeenten, maar steeds accelererend, met een piek in 2009 (toen bijna 20 procent van alle gemeenten de nieuwe strategie begon toe te passen) en daarna afvlakkend.

In vergelijking met de impact van andere vernieuwingscampagnes in andere sectoren, rekening houdend met het verloop in de colleges en gelet op het beperkte communicatiebudget van de ICG, mag dit een uitstekend resultaat genoemd worden.

Van de gemeenten die KBNS niet toepassen geeft 33 procent geen of een incidentele reden op; 17 pct. past een eigen methode toe; 23 pct. geeft aan te klein te zijn of over te weinig menskracht te beschikken en 26 pct. geeft aan KBNS niet nodig te hebben of geen vertrouwen te hebben in de positieve effecten daarvan.

Gebruik per onderdeel

Gemeenten is gevraagd welke

Gevraagde informatie	Ja	Nee	Totaal
Bent u op de hoogte van deze nieuwe strategie?	93%	7%	100%
Zo ja, past u elementen uit deze strategie toe bij de actie Kerkbalans?	62%	31%	93%

Zo ja, sinds welk jaar?	Per jaar	Cumulatief
2005	3%	3%
2006	5%	8%
2007	7%	15%
2008	12%	27%
2009	19%	46%
2010	10%	56%
2011	6%	62%

Welke elementen zijn bij u bekend en, zo ja, worden door u gebruikt?	Niet bekend	Niet gebruikt	Wel gebruikt
Telefonisch benaderen van niet-betalende leden	6%	70%	24%
Verschillende brieven gericht aan verschillende doelgroepen	3%	34%	63%
Gebruik maken van het door de RPG beschikbaar gestelde materiaal	6%	52%	42%
Gebruik maken van voorbeeldbrieven op de website	6%	45%	49%
Gebruik maken van de diensten van de Kerkbalans adviseurs	8%	69%	23%

onderdelen van KBNS worden toegepast, met drie antwoordmogelijkheden per element, namelijk "niet bekend", "wel bekend maar niet toegepast" en "toegepast". Zie resultaten in bovenstaande tabel.

Bij de meeste gemeenten zijn de diverse elementen van KBNS bekend. Daarvan worden het meest toegepast het zenden van *verschillende brieven aan verschillende doelgroepen* (doelgroepsegmentatie, 63 pct.) het gebruik maken van de voorbeeldbrieven op de website www.kerkbalans.nl (49 pct.) en het

gebruik maken van *door de RPG beschikbaar gestelde materialen* (42 pct.). Het *telefonisch benaderen van niet-betalende leden* en het inschakelen van de *adviseurs Kerkbalans* vindt relatief weinig plaats (hoewel toch nog circa 25 pct. van de gemeenten zegt deze elementen toe te passen).

In het algemeen bestaat de indruk dat "verdiepen" meer populariteit geniet dan "verbreden", maar mogelijk dat het evaluatierapport KBNS van de ICG hierover meer duidelijkheid kan verschaffen. ►

	Ja	Nee
Kent u de website?	89%	11%
Hebt u de site wel eens bezocht?	84%	16%

Welke elementen zijn bij u bekend en zo ja, worden door u gebruikt?	Niet bekend	Niet gebruikt	Wel gebruikt
Nieuwsberichten over Kerkbalans	7%	42%	50%
De Kerkbalans kalender	13%	59%	27%
Downloads van afbeeldingen en/of logo's	9%	41%	50%
Downloads van voorbeeldteksten	7%	41%	52%
De preek schets	26%	70%	4%
De webwinkel	12%	56%	33%

Website www.kerkbalans.nl

Bekendheid/bezoek

Bijna 90 pct. van de gemeenten is bekend met het bestaan van de website en 84 pct. heeft de site daadwerkelijk bezocht.

Gebruik

Ongeveer de helft van de gemeenten leest de nieuwsberichten over Kerkbalans en maakt gebruik van de mogelijkheid teksten en beelden van de site te downloaden. De preek schets (een handreiking aan predikanten om Kerkbalans in de preek te betrekken) wordt weinig gebruikt (waarbij we rekening moeten houden met de invullers van de inlichtingenstaat; dit zijn kerkrentmeesters en geen predikanten). Verder maakt al 33 pct. van de colleges gebruik van de webwinkel. Een groot aandeel, gezien het feit dat de winkel pas twee jaar open is. Het gebruik van de winkel wordt gestimuleerd met aanzienlijke kortingen die colleges berekend krijgen over via de webwinkel bestelde Kerkbalans materialen.

De antwoorden op de open vragen in de inlichtingenstaten (redenen voor stijging/daling, redenen voor wel/niet toepassen KBNS, overige toegepaste elementen KBNS) zijn — waar nodig geanonimiseerd — te downloaden van de website www.kerkrentmeester.nl (of kunnen worden opgevraagd bij het bureau van de VKB, 078-6393666). Dit is interessant materiaal waaruit blijkt hoe andere kerkrentmeesters

omgaan met geldwerving in algemene zin en de actie Kerkbalans in het bijzonder.

“Plaats geen zonnepaneel op monumentale kerk”

In het Friesch Dagblad van 24 augustus 2011 zegt de directeur van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, de heer G. Bakker, dat de campagne van Kerk in Actie voor zonnepanelen op kerkdaken niet geschikt is voor monumentale kerken. “Het is een te ingrijpende aantasting van het monumentale karakter. Tenzij een kerk heel intensief gebruikt wordt, zou het financieel misschien nog kunnen uitmaken, maar ik betwijfel of het überhaupt wel moet. Wij gaan hier zeker niet in voorop lopen”.

Op 23 augustus werd bekend dat Kerk in Actie een actie begint om voor een voordelige prijs kerken zonnepanelen aan te bieden. In november moeten er al 11 kerkgebouwen in ons land getoond worden waar de daken of bijgebouwen bedekt zijn met zonnepanelen.

Volgens de heer Bakker hebben zonnepanelen tot gevolg dat het aanzien van een kerk drastisch wijzigt. “Dat kun je niet zo maar doen. Ik heb wel gehoord van kerkrentmeesters die maar een deel van de leien op het dak wilden vervangen. Die kregen direct met de burgerlijke gemeente te maken. Daar was een vergunning voor

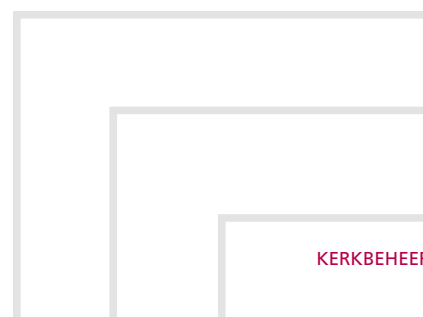
nodig. De gemeente waakt erover dat het past bij het monumentale karakter van de kerk.

Ook de directeur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Friesland (SBKGF), de heer J. Jong-sma, staat afwijzend tegenover zonnepanelen op monumentale kerkgebouwen. “Dat tast het gebouw teveel aan. Wij zijn modern, maar vinden dat je bij monumentale kerken naar alternatieve oplossingen moet zoeken”. Hij denkt bijvoorbeeld aan het plaatsen van een zonnepaneel in de tuin van de pastorie of de aangrenzende begraafplaats. Voor moderne, jongere kerken ziet Jong-sma geen problemen.

Hij twijfelt net als Bakker of de investering wel terugverdiend kan worden als er een zonnepaneel op een oude kerk ligt die maar één of twee keer per week wordt gebruikt. De SBKGF krijgt af en toe vragen over duurzaamheidstoepassingen in kerken. Wat er momenteel met telefoonzendmasten gebeurt bewijst dat er mogelijkheden zijn zonder uiterlijke aanpassingen van het monument. “In Oudega (Smallingerland.) zijn we nu bezig met een zendmast die achter de galmgaten in de toren is weggewerkt. Daar zie je niets van”, aldus de heer Jong-sma in het Friesch Dagblad van 24 augustus 2011.

Terebinth 25 jaar

Op 24 september 2011 vierde Vereniging de Terebinth haar 25-jarig jubileum. De vereniging zet zich in voor de funeraire cultuur in Nederland. Behoud van en aandacht voor waardevolle begraafplaatsen en grafmonumenten staat daarbij voorop. Tijdens de jubileumviering werd een jubileumboek “Over 25 jaar” gepresenteerd. Dit boek, waaraan diverse auteurs hebben meegewerkt, is te bestellen via de website www.terebinth.nl.

Dr. O. Noordmans en prof. dr. G. van der Leeuw over het orgel en de organist

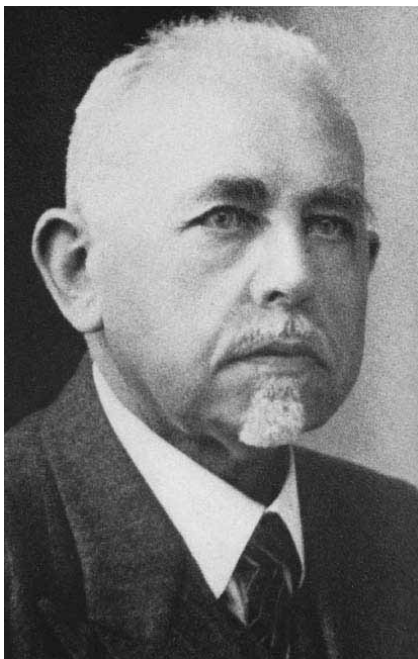

Dr. J.D.Th. Wassenaar

Op 15 april jl. vond in het kerkgebouw van de evangelisch-lutherse gemeente te Utrecht een bijeenkomst plaats om het werk van de Commissie Orgelzaken voor het voetlicht te brengen. Dr. J.D.Th. Wassenaar, de nieuwe voorzitter van de commissie, hield daar een lezing met als titel 'Het orgel: "Een hemelse heiligheid"?' Op verzoek van de redactie van "Kerkbeheer" schreef hij onderstaande samenvatting.

Inleiding

Deze bijdrage gaat over wat twee belangrijke theologen uit de vorige eeuw over het orgel en de organist geschreven hebben. Ze hadden allebei iets met 'de koningin der instrumenten' en haar bespeler. Dat ze daar gelijk over dachten, kan niet gezegd worden. Dat was ook niet te verwachten: Noordmans en Van der Leeuw waren niet minder dan elkaars opponenten. Noordmans had grote moeite met de denkbeelden die vanaf de jaren '30 heersten binnen de Liturgische Beweging in de Nederlandse Hervormde Kerk, waarvan Van der Leeuw de voorman was. Dat er sprake was van een controversie tussen de beide heren komt vooral aan het licht wanneer we hun beider visie op de positie van de organist onder de loep nemen.

Dr. O. Noordmans

Prof. dr. G. van der Leeuw.

Vooraf zij vermeld wat prof.dr. M. Barnard in algemene zin over de woordenwisseling tussen de beide theologen heeft geschreven: '(...) er werd gedebatteerd, om niet te zeggen geduellerd, op het scherp van de snede: fel, scherp, vinnig, venijnig, maar steeds met respect en niet boosaardig.' Er was en bleef zelfs sprake van vriendschap tussen Noordmans en Van der Leeuw.

Dr. O. Noordmans

Oepke Noordmans, 'de geniaalste reformatische theoloog van Nederland' (aldus prof. dr. H. Berkhof), werd op 18 juli 1871 in een boerengezin in het Friese Oosterend geboren. Na zijn studie te Leiden en te Utrecht diende hij de hervormde gemeenten Idsegahuizen-Piaam (1903), Suameer (1910) en Laren in

Gelderland (1923). Hij heeft tweemaal op de nominatie gestaan om kerkelijk hoogleraar te worden, maar het professoraat ging beide keren aan hem voorbij. Wel verleende de Rijksuniversiteit Groningen hem een eredoctoraat, in 1935. Op 31 december 1943 ging hij officieel met emeritaat, na de bezettingstijd ook praktisch. Hij overleed in 1956. Noordmans was een van de oprichters van de Bond van Nederlandse Predikanten. Van 1921 tot 1928 maakte hij deel uit van het hoofdbestuur van deze bond. Van 1931 tot 1938 vervulde hij een leidende rol in de vereniging 'Kerkopbouw', waarin gewerkt werd aan vernieuwing van de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij leverde ook een substantiële bijdrage aan de totstandkoming van de hervormde kerkorde van 1951.

Prof. dr. G. van der Leeuw

Gerardus van der Leeuw werd op 18 maart 1890 in 's-Gravenhage geboren. Hij studeerde theologie en Egyptisch in Leiden, egyptologie in Berlijn en theologie en godsdiensts-geschiedenis in Göttingen. In 1916 promoveerde hij. In hetzelfde jaar werd hij predikant in 's-Heerenberg. Van 1918 tot 1950 was hij hoogleraar in de geschiedenis der godsdiensten, encyclopedie der theologie, Egyptische taal- en letterkunde en fenomenologie van de godsdienst, en na 1940 ook nog in liturgiek; met een onderbreking van 24 juni 1945 tot 3 juli 1946: toen was hij minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. In een brief van 17 augustus 1945 schrijft hij daarover aan Noordmans: 'Ja, voor mijn plezier heb ik dit niet gedaan. Ik ben ►

Het orgel in huize Noordmans.

afgesneden van alle studie en bezinning. Maar ik meende deze taak niet te mogen weigeren en ik tracht haar te vervullen als een gebod van God.'

Op zijn vakgebied groeide Van der Leeuw uit tot een geleerde met internationale faam en bekleedde hij verschillende functies. Ook op kerkelijk terrein was hij actief. Hij was onder meer voorzitter van de Ethische Vereniging, voorzitter van de Liturgische Kring, voorman van 'Kerkopbouw' en lid van de commissie voor de nieuwe hervormde gezangenbundel van 1938.

"Deze kathedraal van geluid"

Noordmans had iets met het orgel, hij speelde zelf ook orgel. Maar verder heeft hij zich niet op muzikaal terrein bewogen. Om te beginnen had Noordmans iets met het instrument in zijn ouderlijk huis. In een meditatie schrijft hij: 'Op het orgel in mijn ouderlijk huis stonden drie lange en wijde eikehouten pijpen. Zij waren eigenlijk een toegift van de orgelbouwer. Want zij hoorden thuis op een 16-voets register, waarvoor overigens in dit instrument geen plaats was. Alleen deze drie konden er nog net staan: de a, de bes en de b. Zij gaven grond aan het hele spel. Wanneer ik op stille avonden, op het uur waarop de avondpsalm gezongen werd, van elders thuis kwam, drongen deze

drie stemmen reeds op een halve mijl afstands tot mijn oor door. Dan werd ik van verre reeds opgenomen in deze kathedraal van geluid. Ik ging er binnen, lang voordat ik de deur der woning had bereikt. Rondom het huis, naar alle zijden en naar boven, stond de hele atmosfeer hoorbaar in trilling en het hart beefde mee vanwege de heiligheid van deze tempel, waarin ik minuten lang kon gaan, voor ik de zangers en de speellieden bereikte.

Geen domorgel heeft mij ooit een zo sterk gevoel van wijding kunnen geven als deze drie, wanneer zij rondom die woning een tempel deden rijzen. En geen kerk bracht mij ooit een zo grote zekerheid bij van thuis te komen bij God.'

Voetstappen Gods

Nog een getuigenis van Noordmans over het orgel. In een discussie met mr. K. Vonk noemt hij het orgel 'een hemelse heiligheid'. Hij vertelt: 'In de nu zo gehavende grote kerk te Arnhem hoorde ik eens grootmeester De Wolf Bachs Preludium en Fuga in A-moll spelen. Toen de aartsengelen hun bazuinen van de mond hadden genomen en er in de laatste maten alleen nog wat schel gepijp van hemelse kinderen overbleef, werden op het pedaal twee, door een volle maat gescheiden diepe bastonen hoorbaar. Ik heb in mijn leven niets gehoord wat mij zo de sensatie gaf van met het oor waarneembare voetstappen Gods. Toen Hij was binnengekomen ontstond een heilig zwijgen.'

Het interieur van de St. Eusebiuskerk te Arnhem vóór 1944, met het in 1769-1770 door de gebroeders Wagner gebouwde orgel.

Een ander instrument

Van der Leeuw heeft het orgel nooit als 'een hemelse heiligheid' gekarakteriseerd. In een lezing zegt hij dat het orgel historisch gezien de voornaamste draagster van het muzikale element in de eredienst is geworden; hij voegt er aan toe: '(...) op zich zelf zou evengoed een ander instrument daartoe kunnen zijn geworden, maar het is nu eenmaal het orgel, en dat spijt ons niet.' Overigens: ook Van der Leeuw speelde orgel. En hij zong, op semiprofessioneel niveau. Verder kan genoemd worden dat hij lid en later ook nog voorzitter van de Groninger Orkest Vereniging en van de Nederlandse Bach Vereniging is geweest. Ten slotte zij vermeld dat hij veel over muziek geschreven heeft.

De dienst des Woords

Wie nu zou denken dat Noordmans het orgel een belangrijke plaats in de eredienst zou willen toedenken, heeft het mis. Weliswaar vindt hij dat het orgel het leven op aarde tot een paradijs kan maken. 'Maar wij zijn ook weer uit het paradijs "geworpen", om met de existentiële filosofen te spreken. (...) Dan is er geen andere weg dan dat op de een of andere manier toch weer, zoals Calvijn het noemt: een of ander mannetje uit het puin verzezen in de naam van God spreekt. Dit vind ik nu op mijn beurt existentiële taal.' Noordmans' betoog is uiteindelijk een pleidooi voor het vasthouden aan de dienst des Woords. Hij vindt: 'Er is alleen maar de weg van het

Woord, dat vlees geworden is; dat in onze zondige werkelijkheid is gekomen. Op die weg gaan de profeten en de apostelen en al die mannetjes, die uit het puin verrijzen.'

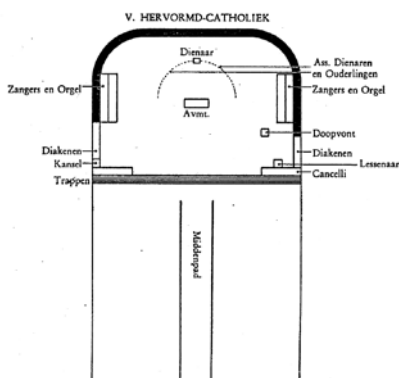
De liturgie der kerk

Het is juist Van der Leeuw geweest, die voor een belangrijke plaats voor het orgel c.q. de muziek in de eredienst gepleit heeft. Volgens hem hebben het heilige Woord en de heilige toon een gemeenschappelijke oergrond die heilig is. Maar niet alleen daarvan is sprake, ook van een verworven eenheid. Het schoonst en krachtigst spreekt die uit 'dat sobere, maar oneindig rijke kunstwerk, dat de Liturgie der Kerk heet'. In de daarmee gegeven harmonie lost het conflict tussen woord en toon zich op. Daar is niet mee bedoeld dat ze beide hun eigen plaats verliezen. Het is zo dat de strijd in de kunst van de harmonie zijn vijandige karakter verliest.

Naar de mening van Van der Leeuw kan de muziek niet prediken, wel heeft ze deel aan de verkondiging, omdat die niet alleen door het gesproken woord plaatsvindt. 'Zij geschiedt in de andersoortige zichtbaarheid van het Sacrament. Zij geschiedt ook in de muziek. Ware dit niet zoo, de muziek zou uit den christelijken eeredienst moeten verdwijnen. En dat heeft zelfs het Calvinisme niet gewild. De muziek kan niets verhalen, zij kan het Evangelie van Christus' geboorte niet overbrengen op de gemeente. Maar zij kan een echo doen hooren van den Engelenzang.'

De letterlijke plaats

Van der Leeuw heeft zich ook meer

dan eens over de letterlijke plaats van het orgel uitgelaten: 'Het orgel kan aan beide zijden van het koor zijn opgesteld. De speeltafel staat het beste verhoogd in een nis aan de kanselzijde van het koor (daartegenover is de ingang naar de gerfkamer).' Van der Leeuw vindt dan ook dat van de architect van de kerk verlangd mag worden dat hij reeds bij de opzet van het gebouw bevoegd advies inwint omtrent de plaatsing van het orgel. Hij pleit ook voor enige ruimte voor koor en orkest: 'Er moet plaats zijn voor de uitvoering van de schatten der kerkmuziek uit verleden en heden in de gemeente.' Van der Leeuw zou ook wensen dat koor- en orkestmuziek meer ruimte in de Nederlandse eredienst toegemeten zou worden.

Een geestelijk ambt

Van der Leeuw heeft niet alleen voor een belangrijke plaats voor het orgel c.q. de muziek in de eredienst gepleit. Hij was ook voorstander van een korte bevestiging bij de intrede van de organist op het orgel: 'De organist bekleedt niet een betrekking, doch een geestelijk Ambt, van een andere orde dan dat van den Dienaar des Woords, den Ouderling of Diaken, maar van denzelfden aard. In het Huis Gods zijn geen "betrekkingen"; wie daar mag dienen, bekleedt een ambt, dat hem door de gemeente in den naam van God wordt opgedragen en dat hij alleen dan goed kan vervullen, wanneer hij niet slechts al zijn willen en kunnen zet op de goede uitoefening daarvan, maar wanneer hij zich steeds levendig bewust is, dat zijn werken een dienst in het heiligdom is. (...) De Organist heeft dus in den eeredienst een taak van denzelfden geestelijken aard als de andere ambtsdragers (1 Cor. 12: 4-6). Het ware te wenschen, dat dit ook uit kon komen door een korte bevestiging bij zijn intrede op het orgel.'

Overigens noemt Van der Leeuw onder 'de verzorging van het muzikale gedeelte van de liturgie' niet alleen de begeleiding van de gemeentezang en de verzorging van het instrumentale gedeelte van de eredienst, maar ook het cantoraat, de verzorging van de vocale muziek.

De cantor kan gemeentezangavon-

den en dergelijke organiseren en de leiding van het kerkkoor op zich nemen. Als hij het koor moet dirigeren, dan moet hij zich als dat begeleid moet worden, door een leerling laten vervangen.

Omzetting in een eredienst

Het zal duidelijk zijn dat Noordmans niet gelukkig met deze ontwikkeling was. Hij was lid van de Commissie voor de Kerkorde, die zich van 1945 tot 1950 bezig gehouden heeft met de voorbereiding van de hervormde kerkorde van 1951. In dat kader heeft hij zich enkele malen uitgesproken over de positie van de organist.

In een brief van 21 april 1947 schrijft Noordmans aan dr. mr. H.M.J. Wagenaar, secretaris van de commissie, aangaande de organist: 'In radiobodes zag men, toen ik nog een radio had, naast het portret van de dominee dat van de organist. Alsof zij samen een evangelie-uitvoering geven. Dit is fout. De organist kan voor kerkmuziek, voor orgelbespeeling een figuur van betekenis zijn, maar bij de dienst staat hij achterop. Het is geen eredienst, maar een dienst des Woords. Geen engelen-dienst, maar voor zondaren. Wanneer deze lieden uitgroeien tot cantoren, die met gebruik van een formulier bevestigd worden, dan dringt de muziek op Lutherse manier te ver in het kerkelijk leven in. Laten zij in de muzikale sfeer blijven en van daaruit hun medewerking aan de kerkdienst verlenen. Wanneer de muziek in de dienst des Woords te zeer infiltreert, dan is dat één van de symptomen van omzetting in een eredienst.'

In 1951 werd niet tot het ambtsdragerschap voor de cantor-organist of de organist besloten. Hetzelfde geldt voor 2004, toen de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland ingevoerd werd. Wel staat in ordinantie 5, artikel 6, lid 1 dat de kerkmusicus in een bediening gesteld kan worden. Meer dan een halve eeuw daarvoor had Van der Leeuw daar al om gevraagd.

De naschmer van het Réveil

De verschillende visies van Noordmans en Van der Leeuw op het orgel en de organist hebben alles te

maken met hun verschillende kerkelijke achtergrond. In zijn werk spreekt Noordmans enkele malen over de spiritualiteit van het Réveil als het klimaat van zijn opvoeding. De kerk was hem in de eerste plaats de huiskerk zoals hij die in zijn eigen jeugd meegemaakt heeft. Hij vertelt daarover in de 'Dankrede' bij zijn promotie honoris causa: 'Ik zou graag nog iets zeggen van meer elementaire dingen, over sfeer en stemmen. Over de schoot der vroomheid, de kerk, waarin ook mijn theologie is ingebed. Niet allereerst aan het kerkelijk instituut denk ik nu, maar aan de kerk als moeder. Ik denk aan de sfeer en de stemmen, zoals die openbaar worden in de huiskerk en de groep.'

De Schrift leerde ik kennen viva voce gelezen en niet als palimpsest. De mystieke tonen van psalmen en gezangen streken over het bewogen leven. Het gebed was geen formulier maar gemoduleerd, zoals de Geest gaf uit te spreken. Rondom de huiskerk was de hele levenssfeer in beweging. Symbool daarvan blijft mij een zeldzame ervaring toen ik eens van de academie terugkerende op een afstand van nog geen vijf minuten gaans van mijn ouderlijke woning de 64 trillingen van de lage C van de bourdon op het huisorgel kon waarnemen. Zo heb ik de kerk leren kennen, vol sfeer en stemmen. (...) Tussen deze kerk en de geïnstitueerde kerk is de grens, als men van

de huiskerk uitgaat, niet scherp getrokken.'

In een burgerlijke atmosfeer

Werd Oepke Noordmans in een boerengezin geboren, Gerardus van der Leeuw kwam als zoon van een ambtenaar en een onderwijzeres ter wereld en groeide op 'in een burgerlijke atmosfeer'. Na de lagere school bezocht te hebben, ging hij naar het Stedelijk Haags Gymnasium.

Hij genoot er van een klimaat waarin zijn brede culturele belangstelling zich kon ontwikkelen. Ook in de tijd van zijn studie in het buitenland heeft hij met allerlei vormen van kunst kennis gemaakt. Die 'liefde' was niet alleen passief, die uitte zich ook actief: de jonge Van der Leeuw vertaalde gedichten, hij schreef zelf ook poëzie. Het gezin Van der Leeuw kerkte in de Kloosterkerk, later in de Duinoordkerk. De Kloosterkerk was een kerk die door de gegoede burgerij werd bezocht, soms ook door leden van het koninklijk huis.

Er heerste een enigszins elitair-intellectuele sfeer. Er was evenwel geen sprake van intellectualisme. Inhoudelijk sloot de Kloosterkerk aan bij de ethische richting: rechtzinnig, maar niet dogmatisch. De ethische waarheid was volgens die stroming gebonden aan persoonlijke, existentiële betrekkingen. De theologische behandeling van recente literatuur vormde een belangrijke culturele factor.

Van der Leeuw is sterk geïnspireerd door de Haagse predikant dr. J.H. Gerretsen, die een vriend van zijn ouders was. Van der Leeuw jr. volgde zijn catechisaties en deed belijdenis bij hem. Gerretsen geldt als de eerste 'liturgische' dominee in de Nederlandse Hervormde Kerk. Op 12 november 1911 beproefde hij in de Kloosterkerk een nieuwe orde van dienst. De Schriftlezing en de Woordverkondiging werden voorafgegaan door wat Gerretsen zelf 'een liturgische dienst' noemde. Van der Leeuw zou later schrijven: 'En die er bij waren, zullen nimmer de ontroering vergeten, toen hun eigen kerk weer begon te aanbidden en te belijden in den toon der éne heilige catholieke Kerk van alle eeuwen.'

Herstructurering protestantse gemeente 's-Gravenhage

Op 26 oktober jl. gaf de algemene kerkenraad (AK) van de protestantse gemeente te 's-Gravenhage een persbericht uit met de mededeling dat de AK op 18 oktober 2011 besloten heeft dat de huidige 14 wijkgemeenten per 1 januari 2012 gaan samenwerken in 5 combinaties van wijkgemeenten. De komende maanden zullen de wijkkerkenraden en de AK overeenstemming moeten bereiken over een regeling van de kerkdiensten, de indeling van het pastorale werk en het aandeel van elke wijkgemeente in de keuze van de predikant. Aan deze combinaties zullen teams van predikanten, kerkelijke en diaconale werkers verbonden worden.

De predikantsformatie voor de protestantse gemeente van 's-Gravenhage wordt in de periode 2011-2015 teruggebracht van 15 naar 8 fte. De vermindering van de formatie kan in beginsel door natuurlijk verloop plaatsvinden. Er is financiële ruimte om tijdelijk een aantal parttime HBO theologen voor de wijkgemeenten aan te stellen. Per 1 juni 2013 zullen maximaal 7 gebouwen buiten gebruik gesteld worden. Een onafhankelijke commissie krijgt de opdracht om uiterlijk 1 juli 2012 met een advies te komen. De AK stelt de opdracht voor deze commissie vast. De algemene kerkenraad van de protestantse gemeente te 's-Gravenhage is overtuigd dat deze stappen nodig zijn om een inspirerende gemeente van Christus te blijven. Daarbij is hij zich terdege bewust van de pijn die de beoogde herstructurering met zich meebrengt, aldus het persbericht.

Dr. J.H. Gerretsen

Met frisheid en enthousiasme voor Kerkbalans 2012 aan de slag

M. van Seventer

Zoals elk najaar komen ook nu de commissies Kerkbalans van de kerkelijke gemeenten weer bij elkaar om de nieuwe actie Kerkbalans in de steigers te zetten. Een hele opgave. Veel werk, dat vaak door weinigen — en vaak ook steeds door dezelfde — geklaard moet worden. Het is dan ook niet zo raar dat het lastig wordt om elk jaar opnieuw hetzelfde elan en enthousiasme op te brengen en om niet in een wat uitgesleten pad te komen.

Stijging ten einde

Dat dit zo lijkt te zijn, is te zien aan de opbrengst van de actie Kerkbalans in het afgelopen jaar. De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving schreef in zijn verslag over de afgelopen actie dat de stijging van de opbrengst van de actie Kerkbalans ten einde is. Voor het eerst is er een daling te zien. Een lichte daling weliswaar, "maar" 0,8 pct., maar toch een daling. Ook nu bleek dat minder mensen meer geven, want het ledenaantal daalde met 2,5 pct.

Ook is het aantal gemeenten met een inkomstenachteruitgang groter dan die met een inkomststijging. Van die stijgers verklaart 40 pct. dat dit komt door een andere aanpak van de actie Kerkbalans.

Wat kunnen we nu leren van al dat gegoochel met getallen. In de eerste plaats dat we moeten oppassen. Een daling in inkomsten betekent nogal wat. Een eerste reactie kan zijn om dan ook maar in de uitgaven te snijden. Dat is op zich een goede huisvaderlijke (of kerkrentmeesterlijke) reactie om de tering naar de nering te zetten.

Maar dat kan niet eindeloos doorgaan. Dus moet er toch iets anders gebeuren: niet bij de pakken neerzitten en proberen de inkomsten te verhogen. Want alleen daardoor kunnen we de kerk ook in de toekomst levend houden.

Kernbegrippen

Vijf jaar geleden is Kerkbalans Nieuwe Stijl (KBNS) geïntroduceerd. Kernbegrippen waren "verbreden en verdiepen". Kort gezegd komt het erop neer dat er aan meer mensen wordt gevraagd meer te geven. Ten behoeve van KBNS is een heel instrumentarium ontwikkeld. Gemeenten die daar gebruik van maken doen het in termen van opbrengst beter dan gemeenten die dat niet doen. Het blijkt dat dezelfde mensen wel meer geven (verdiepen), maar dat het lastig is om meer mensen te bereiken (verbreden). En daarin schuilt natuurlijk een risico. Aan verdiepen komt nu eenmaal ook een eind. Verbreden is ook niet eenvoudig gebleken. Misschien zijn we toch te bescheiden en zouden we ons met meer zelfbewustheid moeten laten zien en horen. Binnen de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving, maar ook elders, wordt nagedacht hoe we aan dat verbreden gestalte zouden kunnen geven. Het is geen eenvoudig onderwerp,

maar er moet toch een manier te vinden zijn om de Boodschap op een aanstekelijke manier in bredere kring springlevend te houden.

Terug naar vandaag. Ik begon met de lastige klus die de organisatoren van de actie Kerkbalans in de kerkgemeenten elk jaar weer op zich nemen. Het is en blijft vrijwilligerswerk en we weten allemaal dat vrijwilligers over het algemeen niet dik gezaaid zijn. Toch moeten we als kerk verder met de opdracht die we hebben: de voortgang van het Evangelie. En dat kan in deze wereld alleen maar met een kerk met inhoud, uitstraling en elan. En daar is geld voor nodig. Daarom moeten we met frisheid en enthousiasme met de hele gemeente de schouders eronder zetten om de actie Kerkbalans 2012 weer tot een succes te maken. De kerk is het ons waard.

De heer Van Seventer is secretaris van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving.

“Mag ik die bloemenvaas toch even zien?”

C. Staal

Hoe het in de politiek ook mag waaien, het Nederlands kunst- en cultuurbezit dient bescherming te hebben. Voorwerpen vertellen veel over de Nederlandse cultuur, ze zijn daar bewijsstukken van en ze vormen de verbindingslijnen tussen wat is en wat was. Zij tonen veelal hoe we als inwoners van dit land zijn geworden tot wat we zijn. Tot die voorwerpen behoren er een groot aantal die getuigenis afleggen van wat Nederlanders in de loop van 2000 jaar geloofd hebben. Wat hun religie was en is, en hoe die was en is vorm gegeven. Zij vormen ons kerkelijk erfgoed, de materiële neerslag van ons geloven.

Wat hebben we?

Maar wat hebben we zoal? De Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland (SKKN) heeft als taak het kerkelijk kunstbezit te inventariseren. De kerken, van welke denominatie ook, vormen een belangrijk onderdeel van onze Nederlandse geschiedenis en hun voorwerpen laten dat ook vaak zien. Dat werk wordt financieel mogelijk gemaakt door een samenwerkingsverband tussen het ministerie van O, C & W en de kerken.

Daarom gaan inventaristoren op pad. Ze leggen vast wat zich in een kerkgebouw bevindt en geven aan de verschillende objecten een score van belangrijkheid. Niet alles heeft dezelfde waarde. Dat geldt in financiële en in emotionele zin.

Interessant is het daarom het jaarverslag 2010 van de SKKN op te slaan. Wat is de oogst van het afgelopen jaar? Wat kwamen de medewerkers die de verschillende kerken bezochten, dat jaar tegen? De oogst is zo divers dat een keuze uit de vondsten de beste manier is om er enig zicht op het werk van de SKKN te krijgen. In de ene kerk

Boekbeslag.

wordt de inventaris van een kerkgebouw voor de eerste maal bekeken, in een andere kerk is het zo lang geleden dat er naar gekeken is dat een nieuw bezoek gerechtvaardigd is. Dat is niet een controlezaak, dat heeft er ook mee van doen dat in de loop der jaren inzichten een groei hebben doorgemaakt. Zo worden tegenwoordig niet alleen de belangwekkende voorwerpen die onder andere met de eredienst te maken hebben opgenomen, ook andere karakteristieke voorwerpen. Er is sprake van een ruimere bandbreedte. Daarnaast biedt het feit dat je het bezit van veel kerken in handen hebt gehad, je een verderstrekend inzicht in wat zeldzaam en wat algemeen is, ook in meer speciale zaken.

Vondsten in de provincie Utrecht

In de kerkelijke gemeenten en parochies blijkt menigmaal geen kennis (meer) aanwezig over het eigen bezit. Een eerdere inventaris, door wie dan ook opgemaakt, zit weggeborgen in het kerkarchief en is als het ware vergeten. Als dan de kast of de kluis open gaat, zijn gemeenteleden of parochiemedewerkers soms verrast wat eruit te voorschijn komt.

‘Dat is oud’, is ongeveer de krachtigste samenvatting van wat een kerkrentmeester soms ten berde brengt over het avondmaalszilver. Maar diep in de kluis, achter het tinnen avondmaalsgerei uit de tweede helft van de twintigste eeuw, staat nog een beker. ‘Mag ik die ook zien?’ ‘Dat is een bloemenvaas die we niet meer gebruiken.’ Wat blijkt bij nadere beschouwing? Het is een tinnen avondmaalsbeker met daarop een afbeelding van William en Mary Stuart. Dat zijn onze stadhouder Willem III en zijn echtgenote, de koningin van Engeland. Deze stadhouder liet o.a. paleis het Loo in Apeldoorn bouwen. Die beker is toch meer dan een in onbruik geraakte bloemenvaas. Hoe de geschiedenis van deze beker in elkaar steekt, is (nog) onbekend maar het is voor het college van kerkrentmeesters waardevol te weten dat ze een tinnen avondmaalsbeker van rond 1700 bezit die twee historische vaderlandse BN-ers te zien geeft.

Gerecyclede beker

In een andere kerk worden bij het avondmaal twee zilveren bekers gebruikt die in 1827 gemaakt blijken te zijn door J.M. van Kempen. Hij is de vader van de J.M. van Kempen die een zilverfabriek oprichtte en zo

Avondmaalsloodjes.

fabrieksmatig avondmaalszilver in zijn aanbod had. In eerdere eeuwen werden dergelijke bekervervaardigd in de dichtstbijzijnde grote stad. In de negentiende eeuw verandert dit patroon. Door zijn manier van vervaardiging van zilveren voorwerpen wordt Van Kempen een soort monopolist. Veel kerken hebben avondmaalsgerei dat door deze firma werd gemaakt. Deze avondmaalsbekers uit 1827 blijken de oudste die tot op heden van Van Kempen sr., later Van Kempen en Begeer, bekend zijn. De kluis of kast waarin het avondmaalsgerei staat opgeborgen biedt wel vaker verrassingen. Een zilveren avondmaalsbeker uit 1617 bijvoorbeeld. Vanaf waarschijnlijk 1631 was deze beker in gebruik; maar het is een gerecyclede beker want de protestantse gemeente benut een beker die een tekst heeft waaruit duidelijk wordt dat ze behoorde bij de Onze Lieve Vrouwenbroederschap in het dorp: 'Desen beker behoert toe die broederschap van onse lieven vrou tot Houten 1617'. Een katholiek voorwerp werd protestant.

Dat is een interessant gegeven. In de provincie Utrecht wilde na de formele opheffing van de katholieke eredienst de protestantisering niet bepaald lukken. Hele streken bleven het oude geloof trouw. De rolwisseling van de zilveren beker die de Utrechtse zilversmid Jan Dircz. van Rijnveld vervaardigde, vond waarschijnlijk in 1631 plaats. Toen kreeg de Onze lieve Vrouwe Broederschap in het dorp een nieuw reglement. Broederschaapsmaaltijden werden verboden. Overigens is de decoratie van de beker allermindst katholiek te noemen. De gravering laat trommels, vaandels, blaasinstrumenten, speren en een schild zien. Eerder zal de beker als gildebeker in 1617 vervaardigd zijn voor een genootschap dat zich met wapen oefening bezig hield, bijvoorbeeld een schutterij. Hoe de beker bij de Onze Lieve Vrouwe Broederschap belandde, is onbekend. Het zijn drie voorbeelden gekozen uit de voorwerpen voor de protestantse eredienst.

Bij de katholieken

Bij de katholieken is het niet anders.

Avondmaalsbeker 1645.

Zo komt in een klooster een kelk te voorschijn die een kopie blijkt van de beroemde Jacoba van Beierenkelk die tegenwoordig in het stedelijk museum in Gouda, Museumgouda, wordt bewaard. Die kelk is een topstuk van laatmiddeleeuwse edelsmeedkunst. Op de voet staan onder andere de wapenschilden van Gouda en Jacoba van Beieren. Zij schonk deze kelk circa 1425 aan de voetboogschutters van die stad als dank voor hun steun aan haar in haar politieke verwickelingen. We zien veel vaker dat in de negentiende en begin twintigste eeuw middeleeuwse voorwerpen worden gekopieerd. Er is er een aantal van bekend en nog duiken er op. Enkele edelsmeden wilden dit laatmiddeleeuwse topstuk wel eens namaken om hun virtuositeit te tonen. Deze kloosterkelk die geschonken werd door een dame uit Alkmaar, dateert van 1917 en werd door de firma Jorna in Amsterdam vervaardigd. Op de voet houden engelen de wapenschilden van de Gouda en van het Hollands-Beierse gravenhuis. Een echte verrassing kwam uit de kloosterkelder: een laatgotisch corpus van Christus, te dateren als 1475-1525. De paters kenden het niet (meer).

Opmerkelijk is ook de luidklok die in 1655 door Alardus van Meurs werd gegoten. De klok is gesigineerd:

ALARDVS MEVRS ME FECIT TVTRECHT 1655 (Alardus Meurs heeft mij vervaardigd te Utrecht, 1655). In de luidklokken-literatuur is het een onbekende klok die blijkbaar aan de Duitse klokkenroof van 1942/1943 is ontkomen. Dat kunnen we helaas niet zeggen van de luidklok uit de Carolus Borromeuskerk te Soesterberg. Deze klok uit 1625 van dezelfde klokkengieter zal in een Duitse smeltkroes zijn verdwenen.

In hetzelfde klooster lag in de garage nog een oude luidklok uit 1537, namelijk van de Utrechtse klokkengieten Jan Tolhuys. Op de klok bevindt zich de naam, de signatuur en de datum; + IHESUS MARIA IOHANNES ANNA IAN TOLHWS VAN UTRECHT ME FECIT 1537. De klok heeft dus een naam die verwijst naar Maria en Johannes de evangelist die onder het kruis stonden op Golgotha en daaraan is toegevoegd de naam van de niet-bijbelse moeder van Maria, Anna. Ook deze klok is op een of andere manier aan de klokkenroof ontsnapt.

Ooit hing van dezelfde meester in de rooms-katholieke kerk van Abcoude een klok uit hetzelfde jaar: de Cosmas en Damianus. Die werd wel geroofd maar keerde na de oorlog naar zijn oude plek terug.

Niet altijd zijn het belangrijke vondsten die een inventarisator doet. Hij of zij komt ook grappige zaken tegen. In de protestantse kerk van Westbroek hangt een bord uit de aanvang van de vorige eeuw met de tekst: 'Verboden brandende sigaren op de bank te leggen'.

De heer Staal is verbonden aan de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland

Nieuwe voordelige premies en voorwaarden zorgverzekeringen

Collectieve aanbieding!

In de afgelopen maand zijn de zorgverzekeraars naar buiten getreden zijn met hun nieuwe premies en voorwaarden voor 2012. Zo geldt voor de VKB dat zij een collectieve zorgmantel heeft ondergebracht bij verzekeraar Menzis. Naast de premiekortingen op zowel de basisverzekering als op de aanvullende verzekeringen, biedt Menzis u ook uitgebreide voorwaarden en keuze uit verschillende aanvullende verzekeringen.

Wie kunnen er gebruik maken van deze collectieve regeling?

Deze collectieve regeling staat open voor:

- Predikanten, catecheten en pastorale medewerkers, koster, kosterbeheerder, organisten, grafdelvers en administratieve medewerkers.
- Personen die voor de plaatselijke gemeenten vrijwilligerswerk verrichten, zoals de leden van de kerkenraad (ouderlingen, diakenen, ouderlingkerkrentmeester).
- Alle overige gemeenteleden die vrijwilligerswerk verrichten (zoals b.v. Kerkbalanslopers, vrijwilligers die het kerkgebouw schoonhouden, enz.).
- Personen die in dienst zijn van het Protestant Landelijk Dienstencentrum.
- Personen die werkzaam zijn bij regionale stichtingen, commissies en andere organen die met de Protestantse Kerk in Nederland verbonden zijn.

Wij willen u erop wijzen dat indien u reeds bij Menzis bent verzekerd en overstapt, dus toetreedt als verzekerde in dit collectief, er geen consequenties zijn voor de dekking, maar nog belangrijker U betaalt wel een *lagere* premie.

Belangrijk!

Eenvoudig kunt u deze overstap maken! Indien u reeds bij Menzis verzekerd bent, hoeft u slechts schriftelijk ons collectiviteitsnummer te vermelden/ door te geven aan Menzis, nl: **45144** met het verzoek uw polis om te zetten. Hierdoor ontvangt u direct (per 1 januari 2012) de juiste korting op de premiestelling.

Indien u nog niet verzekerd bent bij Menzis, dan dient u zich ruim voor 31 december 2011 aan te melden, zodat Menzis in de gelegenheid is uw bestaande zorgverzekering tijdig op te zeggen.

Aanmelden

Men kan zich heel eenvoudig aanmelden via de website van Menzis of telefonisch.

- Website Menzis Zorg & Inkomen www.menzis.nl/vkb
- Telefonisch 088- 2224900

Spaarloontegoed vanaf 2012 belastingvrij opnemen

Werknemers die deelnemen aan de spaarloonregeling kunnen hun opgebouwde tegoed vanaf 1 januari 2012 in zijn geheel en zonder nadelige fiscale gevolgen opnemen, maar zij mogen het ook op de geblokkeerde rekening laten staan. Er was reeds eerder besloten dat de spaarloonregeling wordt afgeschaft

en dat het vanaf 2012 niet meer mogelijk is om in te leggen in de spaarloonregeling. Maar nog niet duidelijk was wanneer en hoe deelnemers hun opgebouwde tegoed zouden kunnen opnemen. In het Belastingplan 2012 staat nog dat het spaarloon pas per 1 januari 2013 vrij opneembaar is. Via de spaarloonregeling konden werknemers jaarlijks maximaal € 613 belastingvrij sparen waarbij het geld op een geblokkeerde rekening

wordt gezet. De werknemer kan er ook voor kiezen het gespaarde tegoed nog niet op te nemen. In dat geval blijft het tegoed net als nu gedurende vier jaar geblokkeerd. Zolang de werknemer zich aan de voorwaarden van de spaarloonregeling houdt, blijft voor de geblokkeerde tegoeden de vrijstelling voor het box 3-vermogen in de inkomstenbelasting van kracht. Na vier jaar komt het spaartegoed vrij. Het laatste spaartegoed, opgebouwd in 2011, komt dus in 2015 vrij. Na afloop van 2015 is de spaarloonregeling dan ook officieel opgeheven, aldus een bericht in het blad "Bestuur rendement" van november 2011.

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

In de afgelopen maand is nieuw ingeschreven: een mechanisch balustradeorgel, oorspronkelijk gebouwd in 1869 door de fa. L. van Dam en Zonen. Het orgel bezit 15 stemmen, verdeeld over hoofdwerk en bovenwerk. Het pneumatische De Koff-orgel (17 stemmen) krijgt een nieuwe bestemming in de Dom van Prenzlau (D). Na deze mutatie zijn er nog 6 instrumenten in de orgelbank opgenomen.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. 078-639 36 63, e-mail: n.dejong@kerkrentmeester.nl, of raadpleeg het actuele aanbod op de website van de VKB: www.kerkrentmeester.nl

Op zoek naar Kaarslampen?

Mat, Helder, Goud, Tipkaars

Bestel nu uw kaarslampen Online

www.gloeilampenonline.nl
tel. 0314-363856

Bedrijfshulpverlening (BHV) in de kerk

M.G.R. Barendrecht

Over bedrijfshulpverlening (BHV) in de kerk is al vaker in "Kerkbeheer" gepubliceerd. Het laatst in 2009. Daarin werd gesteld dat de algemene richtlijnen t.a.v. de BHV, zoals die in de Arbeidsomstandighedenwet (ARBO-wet) zijn opgenomen, niet voor iedere instelling direct toepasbaar zijn. Door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werd toegezegd, om deze richtlijnen, mede in het kader van vereenvoudiging van allerlei regels en richtlijnen, nader te bezien. Welnu de resultaten van deze herziening zijn inmiddels bekend en het is goed om deze 'vernieuwde inzichten voor de colleges van 'kerkrentmeesters te publiceren.

Verantwoordelijkheid

In de betreffende Algemene maatregel van bestuur (AMVB) wordt in eerste instantie gesproken over de verantwoordelijke voor het organiseren van de BHV. In de kerk is dit formeel de taak van het college van kerkrentmeesters. Het betekent dat er een verplichting is om basishulpverlening te verlenen. Hoe en wat de hulpverlening moet inhouden wordt bepaald aan de hand van een BHV profiel. Dit profiel wordt vastgesteld op basis van een aantal factoren, zoals het aantal aanwezige personen, de bouwkundige- en installatie-technische maatregelen voor brandbeveiliging, de overzichtelijkheid van de vluchtroutes, de alertheid en zelfredzaamheid van de aanwezige personen alsmede de brandbaarheid van de ruimte.

Aan de hand van een matrix zijn 4 BHV profielen te onderscheiden. Profiel 1 is de zwaarste, terwijl profiel 4 de minimale BHV regelt. De omschrijving van de profielen is als volgt:

Profiel 1 (volledige BHV) voor een ruimte voor zorgverlening, slaapgelegenheid voor meer dan 10 personen, de aanwezigheid van mensen met een beperkte zelfredzaamheid en de aanwezigheid van meer dan 50 personen.

Profiel 2 (uitgebreide BHV) voor een ruimte voor zorgverlening, de aanwezigheid van mensen met een beperkte zelfredzaamheid, slaapgelegenheid voor 5 tot 10 personen, aanwezigheid van een niet steenachtige bouwconstructie (bijv. kunststofplaten) en een on-overzichtige fysieke omgeving voor ontvluchting.

Profiel 3 (eenvoudige BHV) voor een ruimte die slaapplaats biedt aan maximaal 5 personen en die niet vallen onder profiel 1 en 2.

Profiel 4 (minimale BHV) voor ruimten waarin maximaal 25 personen aanwezig zijn en die niet vallen onder de profielen 1, 2 en 3.

Specifieke eisen

Wanneer naar de specifieke eisen wordt gekeken, zou

een kerk, waarin meer dan 50 mensen aanwezig kunnen zijn, alleen om die reden in profiel 1 moeten vallen. Alle andere eisen zijn niet of nagenoeg niet van toepassing. Hetzelfde is bij profiel 2 het geval. Ook hier is alleen het aantal mogelijk aanwezige personen een punt van discussie.

Profiel 3 en 4 komen eigenlijk niet in beeld. Immers de meeste diensten in de kerk tellen meer dan 25 kerkgangers.

Bij zowel profiel 1, 2 en 3 zijn de eisen voor BHV voor een belangrijk deel gelijk.

Zo geldt in alle profielen:

- mogelijkheid om de hulpdiensten te informeren
- zorg voor brandveiligheid en vluchtmogelijkheden
- aanwezigheid van verbanddoos
- aanwezigheid van brandblusmiddelen
- bij profiel 1 de aanwezigheid van een opgeleid en geoefend BHV team, profiel 2 kent alleen de eis van een opgeleid BHV team en bij profiel 3 wordt de aanwezigheid van een opgeleide BHV-er.
- Bij profiel 1 en 2 afstemming met de hulpdiensten.
- Bij profiel 1 de aanwezigheid van een ontruimingsplan. Dit geldt ook bij profiel 2, wanneer er een ontruimingsalarminstallatie is. Voor profiel 2 en 3 is een draaiboek "wat te doen bij brand" een must.
- Bij profiel 1 een jaarlijkse ontruimingsoefening en zonodig de brandweer faciliteren voor een aanvalsplan.

Alles overziende zouden kerken qua bezoekersaantal bijna altijd in profiel 1 vallen. Op alle andere aspecten is profiel 2 veel meer toepasbaar. Voor het college van kerkrentmeesters is dan eigenlijk de eis voor het BHV-team het meest belangrijk. Bij profiel 1 worden de eisen voor een dergelijk team vrij zwaar aangezet. Bij profiel 2 geldt in feite, dat de koster, diens vervanger(s) en enkele opgeleide gemeenteleden ruim voldoende zijn om een BHV team samen te stellen.

Over "Wat te doen bij brand" wordt naar eerdere publicaties van de VKB verwezen, die bovendien ook op de website staan.

De heer Barendrecht is lid van het dagelijks en hoofdbestuur van de VKB.

Van "De Akker" in Huizen naar "Oosterlichtkerk"

R.M. Belder

Op zondag 23 oktober 2011 werd tijdens een feestelijke eredienst de geheel gerenoveerde Oosterlichtkerk van de protestantse gemeente Huizen in gebruik genomen. Tijdens deze dienst gingen beide predikanten, ds. R. Abma en ds. J. Glazema, voor. Op zaterdag 22 oktober was er Open Huis die door veel gemeenteleden en andere belangstellenden werd bijgewoond.

Hiermee kreeg de wijkgemeente Oosterlicht van de gefuseerde gemeente (de voormalige gereformeerde kerk en de hervormde deelgemeente "De Goede Herder" van Huizen) een gerenoveerd kerkgebouw, dat voorziet in de eigentijdse behoeften.

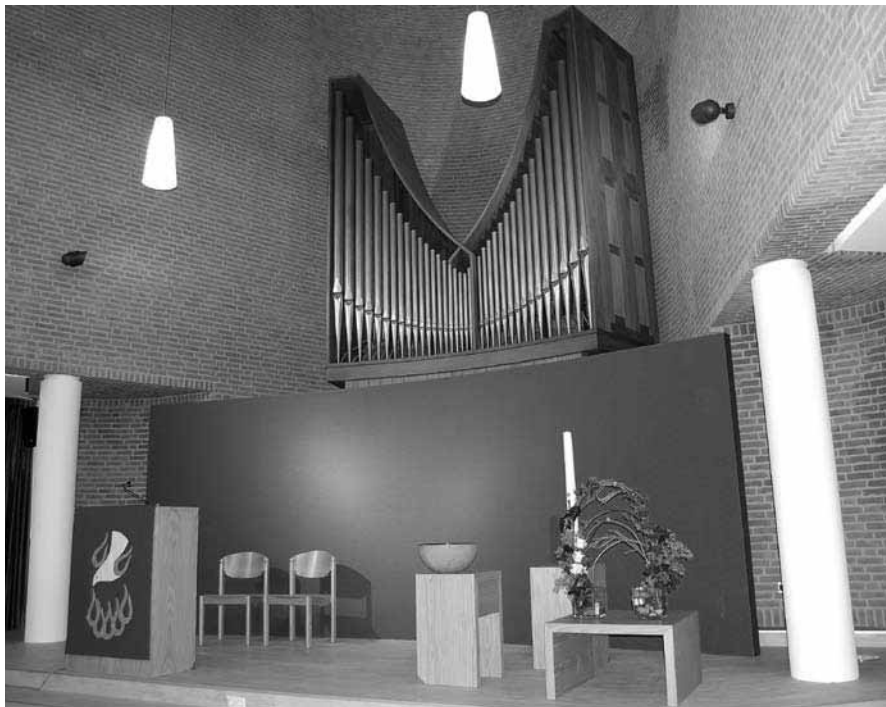
Van federatie naar fusie

Het kerkelijk centrum "De Akker" werd in 1978 gebouwd voor de Gereformeerde kerk in deze wijk. Het gebouw stond in een leeg gebied met als enig nabijgelegen gebouw het sportcentrum De Bun. Maar in dertig jaar is de omgeving erg veranderd. De Bun is verdwenen en in de directe omgeving verrezen kantoorgebouwen en woningen.

In 2000 tekenden de kerkenraad van de hervormde deelgemeente "De Goede Herder" van Huizen en de kerkenraad van de gereformeerde kerk van Huizen de federatieovereenkomst, zodat een nauwe samenwerking, die in de loop der jaren was opgebouwd, werd geformaliseerd.

De protestantse gemeente Huizen is ontstaan uit de fusie per 1 februari 2008 tussen de gereformeerde kerk van Huizen, de Hervormde gemeente "De Goede Herder" en de SOW-gemeente Oostmeent.

Tot de protestantse gemeente, die een algemene kerkenraad heeft, behoren nu de wijkgemeenten De Goede Herderkerk, Kruiskerk en Oosterlichtkerk.

Het nieuwe liturgisch centrum.

Metamorfose

Mevr. Loekie Verhart, ouderlingkerkrentmeester, die vol trots het nieuwe kerkelijk centrum laat zien, vertelt dat het gebouw uitgebreid is. Dat is duidelijk zichtbaar door de aanbouw aan twee zijden van de kerk, hetgeen geaccentueerd is door een andere steensoort en de grijs/zwarte kleur van de stenen. Het interieur heeft een metamorfose ondergaan. Vouwdeuren die tussen de zijbeuken van de kerkzaal aangebracht waren zijn verwijderd en daarvoor zijn gordijnen in de plaats gekomen. Het gebouw is opnieuw geschilderd. Er zijn nieuwe stoelen gekomen, die in de PKN-kleuren zijn uitgevoerd, het orgel is geheel schoongemaakt en er is een beamer geplaatst.

De kerkzaal, die in het midden van de kerk is gelegen, heeft in een der zijbeuken een stiltecentrum en wordt omgeven door allerlei nevenruimten. Daarin zijn o.m. een ruimte voor de jeugd gevestigd en het kerkelijk bureau waarin tevens

de ledenadministratie wordt bijgehouden. Tenslotte is het liturgisch centrum uitgebreid, zijn er een nieuwe keuken en gerenoveerde toiletten gekomen, waarbij de naast gelegen ruimte alle mogelijkheid biedt om een receptie te geven. Het aantal zitplaatsen in de kerkzaal bedraagt 375, maar kan uitgebreid worden tot 525. De resterende 150 stoelen staan in twee kleinere nevenruimten opgesteld en zijn binnen handbereik beschikbaar.

Mevr. L. Verhart.

Het nieuw aangebouwde gedeelte aan de Oosterlichtkerk van Huizen.

Grote zelfwerkzaamheid

Loekie Verhart licht toe dat met de renovatie in maart 2011 begonnen is. Er moest veel werk verzet worden. Het gehele werk, alsmede dat van de architect, is door bedrijven uit Huizen uitgevoerd. De architect is iemand uit de eigen vijver, namelijk een gemeentelid. Nadat de architect, de heer G.J. Eekel, zijn plan ontvouwd had en de kerkenraad daarmee had ingestemd, is men aan de slag gegaan met eveneens een aannemer uit Huizen.

De naam van het kerkelijk centrum Oosterlicht nog maar kort bekend is. Mevrouw Verhart: "Het is afgeleid van Gezang 124 'Nu daagt het in het Oosten, het Licht schijnt overal'.

Deze kerk is de plek van onze kerkgemeenschap waar men zich geborgen weet en zich thuis voelt. Voor onze gemeente is het belangrijk over een passend gebouw te beschikken, waar de gemeente bijeen kan komen.

Eind oktober jl. kon men de gerenoveerde kerk weer betrekken. Het is een schitterend resultaat dat deze gemeente (die 1.400 leden telt en sinds kort twee predikanten heeft, die in deeltijd van 80 pct. werkzaam zijn) kans heeft gezien haar kerkgebouw aan te passen aan de eisen van deze tijd."

Financiën

Loekie Verhart noemt tenslotte de

financiën die op deze renovatie betrekking hebben. De totale kosten bedragen € 780.000,- en zijn binnen het maximale bedrag gebleven dat de algemene kerkenraad had vastgesteld. De financiering is als volgt geregeld: de Stichting Huisvesting "Samen op Weg", ontstaan vanuit de Oostermeentgemeente met als doel gelden in te zamelen voor huisvesting in de ruimste zin van het woord, heeft haar vermogen ter beschikking gesteld voor deze renovatie.

Dat vermogen bedroeg ruim € 300.000. Door de verkoop van een pastorie werd een bedrag van € 290.000 ontvangen, terwijl externe subsidies € 125.000 oprachten.

Hierin is een bedrag begrepen van € 65.000 dat beschikbaar is gesteld door het Solidariteitsfonds van de Protestantse Kerk in Nederland. Tenslotte hebben diverse acties die door de Oosterlichtgemeente zijn gehouden, een bedrag van € 65.000 opgebracht.

Deze acties zijn georganiseerd door de Commissie Melkbus, die haar actie voerde onder het motto "U wilt toch ook iets in de melk te brokkelen hebben?!" Aldus besluit een enthousiaste mevrouw Verhart haar toelichting op de renovatie van de nieuwe Oosterlichtkerk van de protestantse gemeente te Huizen.

Werk in de plaatselijke gemeente, méér dan het gewone

Het VKB jaarthema van 2009 ging over het werk in de kerk. Over gewone mensen die op plaatselijk vlak actief zijn om faciliteiten te bieden, zodat het kerkenwerk in de eigen gemeente doorgang kan vinden. Mensen die zich bezig houden met kosterswerkzaamheden, kerkmuziek, financiën, het beheer van gebouwen, met rechtsposities, zaken, verhuur van gebouwen, pachtzaken, het beheer van de begraafplaats, enz. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd door betaalde krachten (vaak organisten, kosters, administratieve medewerkers en medewerkers van de begraafplaats), maar ook door vrijwilligers. Of het nu betaalde beroepskrachten of vrijwilligers zijn, het zijn mensen die zich met hart en ziel bij het plaatselijk kerkenwerk betrokken voelen. Zij doen dat werk voor hun kerk die hen lief en dierbaar is. Het is opvallend hoe groot de toewijding is waarmee al die beroepskrachten en vrijwilligers hun taak vervullen.

Sinds 1976 geeft onze Vereniging draaginsignes uit voor mensen die zich op plaatselijk vlak, als vrijwilliger of als beroepskracht, bezighouden met deze werkzaamheden die zich voornamelijk op het terrein van het kerkrentmeesterlijk beheer bevinden. De Vereniging biedt haar leden de mogelijkheid om waardering en erkentelijkheid tot uitdrukking te brengen voor hetgeen personen ten dienste van de eigen kerkelijke gemeente gedaan hebben. Maandelijks, ook in deze editie van "Kerkbeheer", wordt een overzicht gegeven van draaginsignes uitgereikt aan personen die een lange staat van dienst hebben, waarbij perioden van veertig, vijftig jaar of nog langer, geen uitzondering meer vormen.

Deze draaginsignes worden soms uitgereikt door de plaatselijke predikant of een ouderling-kerkrent-►

meester. In sommige situaties gebeurt het ook dat een lid van het afdelingsbestuur van de VKB dat doet. Met name in de provinciale afdelingen van Friesland, Groningen en Noord-Brabant-West gebeurt dat regelmatig. Een prima initiatief van onze afdelingsbesturen dat zij vanuit de VKB op deze wijze ook blijk geven van hun belangstelling voor hetgeen mensen op plaatselijk vlak voor hun kerk uitvoeren.

In "De Protestantse Kerkbode", een wekelijkse uitgave van en voor alle gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland in de provincie Groningen, van begin juli dit jaar is een verslag opgenomen van de hand van de heer R. Tuitman. De heer Tuitman, die vice-voorzitter van de afdeling Groningen is en tevens hoofdredacteur van dit blad, schrijft over de uitreiking van een draaginsigne in goud met briljant aan de koster van de kerk in Leermens bij diens 50-jarig kosterschap. Het draaginsigne werd uitgereikt door de secretaris van de afdeling Groningen, de heer T. Dam.

Een goed initiatief om een dergelijke publicatie over plaatselijk kerkenwerk onder de aandacht te brengen van veel kerkleden in de provincie Groningen, om daarmee nog eens te accentueren dat werk voor de plaatselijke kerkelijke gemeente méér dan het gewone is.

Kerk Midsland weer in gebruik

Op Terschelling werd op 13 november jl. de monumentale kerk van Midsland weer in gebruik genomen. Dat gebeurde na een restauratieperiode van een jaar. Aan de buitenzijde is gewerkt aan de toren en het dak aan de Zuidzijde. De open lantaarn van de toren is rondom bekleed met lood en zink.

Daardoor is deze — voor het eerst in 130 jaar- waterdicht. De totale herinrichting van het gebouw dat in 1880 werd gebouwd, heeft € 600.000 gekost, aldus het Reformatorisch Dagblad van 22 november 2011.

Kloosterkerk van de hervormde gemeente Ten Boer, waar de waterput dichtbij is gelegen.

Waterput Kloosterkerk Ten Boer is hersteld

In het kader van het project 'Herstel cultuurhistorische elementen in het Damsterdiepgebied' voert Landschapsbeheer Groningen op het terrein van de Kloosterkerk in Ten Boer herstelwerkzaamheden uit. De Kloosterkerk en het bijbehorende terrein staan op een wierde en zijn eigendom van de hervormde gemeente te Ten Boer-St. Annen-Woltersum. De werkzaamheden op het kerkterrein betreffen onder meer het herstel van de bestrating van het Kerkpad en de restauratie van de waterput.

De waterput was in slechte staat geraakt, waarna besloten werd de put volledig opnieuw op te bouwen. Bouwonderneming Roorda & Veldman uit Ten Post voerde het werk uit, waarbij gebruik werd gemaakt van adviezen van de Cultuur Historische Werkgroep Ten Boer. Het herstel van het straatwerk van het Kerkpad is uitgevoerd door aannemersbedrijf Oosterhuis B.V. te Kolham. Landschapsbeheer Groningen pleegt onderhoud aan de bestaande bomen, overig groen en de graven op het terrein. Vrijwilligers van de hervormde gemeente werken volop mee aan deze werkzaamheden, die naar alle waarschijnlijkheid eind dit jaar gereed zijn. De kosten van het project bedragen € 53.000. Het project wordt mede-

gefinancierd door de provincie, Regio Groningen-Assen (40 pct.), de provincie Groningen (35 pct.), de gemeente Ten Boer (15 pct.) en de Kloosterkerk van de hervormde gemeente Ten Boer c.a. (10 pct.), aldus een bericht in het Dagblad van het Noorden van 13 oktober 2011. Misschien hebben de landschappen in andere provincies ook projecten zoals in Ten Boer. Wellicht kunnen colleges van kerkrentmeesters voor dergelijke projecten een beroep doen op Landschapsbeheer in hun provincie.

Hofkerk Hardegarijp 300 jaar

Het Reformatorisch Dagblad van 13 november 2011 meldt dat de Hofkerk van de protestantse gemeente van Hardegarijp 300 jaar oud is. Op zondag 13 november werd een jubileumdienst gevierd en werd stilgestaan bij de geschiedenis van het gebouw en gemeente. Ook werd een jubileumboek gepresenteerd. In de kleine zalen van De Hof is een expositie ingericht.

Veel aandacht voor BRIM-ontwikkelingen

R.M. Belder

Op 25 oktober jl. kwamen de vertegenwoordigers van de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG-en) bijeen om over diverse praktische zaken rondom gebouwen en monumenten van gedachten te wisselen. Deze bijeenkomst, waarin de heer mr. J. Broekhuizen, secretaris van het CIO-K, een groot en belangrijk aandeel had, stond onder leiding van de voorzitter van het Overlegorgaan (OVO), de heer ir. D. Hoogen-doorn.

Personalia

De voorzitter mocht twee nieuwe vertegenwoordigers welkom heten, namelijk de heer J. van Delft, bestuurslid van de SBKG Gelderland en de heer T. Dam, bestuurslid van de SBKG Groningen-Drenthe. De heer Dam maakt hierbij zijn rentree, want hij was in 1984 één van de oprichters van de toen nog geheten SBKG Groningen waaraan later Drenthe is toegevoegd. Verder deelt de voorzitter mee dat de heer H.W. Wiegman, verbonden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en die vanuit diens werkveld ook regelmatig op OVO-vergaderingen informatie verstrekt, na een ziekteperiode weer voor een groot deel zijn werk heeft hervat.

Stappenplan voor afstoting en herbestemming kerkgebouwen

De voorzitter deelt mee dat de Commissie gebouwen en monumenten begin september 2011 een e-mail aan de SBKG-besturen heeft laten uitgaan, waarin gevraagd werd aan te geven welke gemeenten de afgelopen jaren betrokken zijn geweest bij afstoting en herbestemming van kerkgebouwen. De bedoeling is de betreffende gemeenten die hiermee de nodige ervaringen hebben opgedaan, hierover informatie te vragen. Vervolgens zullen deze gemeenten

benaderd worden door middel van een vragenlijst. De respons daarvan zal verwerkt worden in een stappenplan dat colleges van kerkrentmeesters kunnen hanteren wanneer zij met afstoting en herbestemming van kerkgebouwen te maken krijgen. De opzet is dat de informatie dit jaar verwerkt wordt en dat in 2012 een stappenplan beschikbaar zal komen.

Wijzigingen in het BRIM

Hierna krijgt de secretaris van CIO-K, de heer mr. J. Broekhuizen, het woord die een aantal actuele zaken betreffende wijzigingen van het BRIM (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten) bespreekt. Hij deelt mee dat het BRIM voor 2012 als een overgangsjaar moet worden beschouwd. In 2013 wordt de instandhoudingsregeling aangepast op basis van een evaluatie (2^e ronde) over de afgelopen zes jaar. Het streven is erop gericht om de plannen voor deze aanpassing begin 2012 te presenteren. Twee categorieën aanvragen krijgen prioriteit, namelijk de aanvragen voor monumenten die in 2006 BRIM-subsidies konden aanvragen, zoals de molens, en voor zover er budget beschikbaar is, de aanvragen voor monumenten waarvoor dit jaar subsidie is aangevraagd maar die zijn afgewezen.

Het uitgangspunt is, mede als gevolg van de vele kritiek op de in januari 2011 gehouden verloting van aanvragen, om zoveel mogelijk aanvragen te honoreren. Voor kerkgebouwen wordt daarom het maximum bedrag voor subsidiabele kosten, dat tijdelijk was verhoogd tot € 699.000, verlaagd naar € 100.000. Het uitgangspunt is, zo bleek uit een op 27 september 2011 gehouden voorlichtingsbijeenkomst, om subsidieaanvragen met relatief geringe bedragen bij voorrang te behandelen. De heer Broekhuizen verwijst vervolgens naar het artikel

dat hij gemaakt heeft voor "Kerkbeheer" van november 2011.

Na wat praktijksituaties te hebben toegelicht, is zijn advies om de aanvraag niet hoger dan € 50.000 te stellen. Voor grotere kerkgebouwen is het advies om toch een aanvraag in te dienen, eveneens ter grootte van € 50.000, maar dat het onderhoudsplan aan de gewijzigde omstandigheden wordt aangepast, waarbij wel wordt aangegeven welke onderdelen, als gevolg van deze subsidieverlaging, niet in de subsidieaanvraag zijn betrokken en derhalve blijven liggen.

Verder deelt de heer Broekhuizen mee dat 16 januari 2012 de eerste dag is waarop een aanvraag voor BRIM-subsidie 2012 kan worden ingediend. De aanvragen worden per dag op basis van prioriteit beoordeeld. Overigens wijst de heer Broekhuizen erop dat het niet mogelijk is om het oude subsidieverzoek uit 2011 opnieuw ongewijzigd in te dienen. Op de website van de RCE en op www.monumenten.nl zal het nieuwe vragenformulier voor de BRIM-subsidie 2012 worden gepubliceerd. Op dit moment is het formulier nog niet beschikbaar, aldus de heer Broekhuizen.

Het OVO constateert dat als gevolg van de huidige ontwikkelingen de (middel)grote kerken in de problemen komen. De heer Broekhuizen doet op de aanwezigen een dringend beroep ook vanuit de SBKG-besturen zoveel mogelijk politieke partijen in de burgerlijke gemeenten en de provincie te benaderen. Zij moeten helder voor ogen krijgen wat er aan de hand is. Hij zou graag zien dat hij rond 1 december 2011 een indicatie heeft van het aantal kerkgebouwen dat wat betreft subsidiabele kosten rond € 350.000 uitkomt in het kader van het zesjarig onderhoudsplan. ►

Verder wordt gesproken over de status van Aangewezen Organisaties voor Monumentenbehoud (AOM). De Stichting Oude Groninger Kerken die enkele tientallen kerkgebouwen in eigendom heeft, heeft de status van AOM. De directie van de SBKG Friesland zal in het kader van zijn contacten met de RCE informeren of dit wellicht ook perspectief biedt voor SBKG-en. De heer Broekhuizen zal dit op landelijk niveau doen.

Kerkverwarmingsadviseur

De voorzitter van het OVO deelt mee dat de VKB sinds vele jaren een adviseur kerkverwarming heeft die bij de colleges van kerkrentmeesters wordt aanbevolen wanneer men de verwarming gaat aanpassen. Belangrijk punt daarbij is o.m. dat een en ander gebeurt in relatie met het kerkorgel. Gebleken is dat de behoefte bestaat om het aantal met 2 á 3 adviseurs uit te breiden, zodat er een zekere spreiding komt en de colleges van kerkrentmeesters ook keuzemogelijkheden hebben. De afspraak wordt gemaakt dat SBKG-en dit in eigen kring zullen nagaan.

Overige zaken

Het OVO besluit geen gebruik te maken van een gezamenlijk logo, waarvoor aanvankelijk wel belangstelling leek te bestaan.

De heer Broekhuizen vraagt aandacht voor het aanvragen van een erkenningsregeling voor die SBKG-en die over een bouw bureau beschikken dat onderhoudsplannen maakt. De RCE gaat de eisen op dit terrein aanscherpen.

De economische waarde van een kerk in het kader van de WOZ wordt vaak op € 1 wordt gesteld. Wanneer de kerk van eigenaar verandert, is er sinds 1 januari 2010 overdrachtsbelasting verschuldigd. De inspectie zal, zo vreest de heer Broekhuizen, geen genoegen nemen met € 1 als basis. Denkbaar is dat in dit soort gevallen de omvang van de bruidsschat, die het college van kerkrentmeesters moet betalen, als basis dient voor de berekening van overdrachtsbelasting.

Hierna sluit de heer Hoogendoorn deze OVO-vergadering.

Zie in het kader van het BRIM het beleidsadvies van de VKB als genoemd op pagina 391 van deze editie.

Adressen SBKG-en

Voor geïnteresseerde colleges van kerkrentmeesters die zich over alles wat met gebouwen en monumenten te maken heeft tot een SBKG willen wenden, volgen hieronder de contactadressen van de negen SBKG-en:

Friesland: Postbus 137, 8900 AC Leeuwarden, tel. 058 - 2123592, fax.nr. 058 - 2129856,

e-mail: j.jongsma@sbkgf.nl
Groningen-Drenthe: Gerichtestraat 4, 9791 BG Ten Boer, tel. 050 - 3023341, e-mail: t.dam@hetnet.nl. Bezoekadres: Prins Hendrikplein 10, Veendam, e-mail: info@sbkgd.nl; website: www.sbkgd.nl

Overijssel-Flevoland: Van Dedemlaan 33, 8061 CJ Hasselt, tel. 038 - 47.71.792,

e-mail: Woutvanderkolk@planet.nl
Gelderland: Meidijk 2, 5305 VJ Zuilichem, tel. 0418 - 67.25.56, fax. 0418 - 670280, e-mail: peter.vanden.bogerd@hetnet.nl

Het *bouw bureau* van de Stichtingen van Overijssel-Flevoland en Gelderland is gevestigd te Vaassen. Bezoekadres: Vossenhoek 16, 8172 AB Vaassen, tel. 0578 - 570157, ing. H. Bron, e-mail: sbkg.ofg@chello.nl; website: www.sbkgnl.

Utrecht: Kerkeland 63, 3947 MV Langbroek, tel. 0343 - 56 16 52, mobiel: 06 - 53 18 92 54, e-mail: sbkgu@kpnmail.nl.

Noord-Holland: Heijermanslaan 15, 1422 GT Uithoorn, e-mail: hpdoornbos@planet.nl, tel. 0297 - 54.01.60.
Zuid-Holland: Sportlaan 6, 3299 XG Maasdam, tel. 078 - 676 22 76, e-mail: info@sbkgzh.nl, website: www.sbkgh.nl.

Zeeland: Marga Klompélaan 10, 4385 JC Vlissingen, e-mail: info@sbkgz.nl ; website: www.sbkgh.nl.

Noord-Brabant en Limburg: Postbus 25, 4844 ZG Terheijden, tel. 076 - 5931702, 06 - 51704.07, e-mail: j.buys@casema.nl.

Voorlichtingsboekje "Ruimte"

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeenteveningen gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. "Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijzen zijn als volgt:

- tot 25 ex. €0,70 per ex;
- 26-50 ex. €0,65 per ex; en
- vanaf 51 ex. €0,60 per ex.

Deze prijzen zijn exclusief verzendkosten en BTW. Bestellingen kunnen gericht worden aan: Centraal Bureau van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, Postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 - 63 93 664 of per e-mail: j.zwep@kerkrentmeester.nl.

Handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen “Meer dan hout en steen”

Dr. J.D.Th. Wassenaar

‘In de komende tien jaar zal naar schatting 25 procent van de kerkgebouwen van de Rooms-Katholieke Kerk en van de Protestantse Kerk in Nederland overbodig worden. Het gaat om ruim elfhonderd kerken...’ Die zullen ofwel gesloten worden ofwel een nieuwe bestemming krijgen. Degenen die daar beleidsmatig mee te maken hebben — dat zijn er dus velen — kunnen niet om het ‘Handboek voor sluiting en herbestemming van kerkgebouwen’, dat enkele maanden onder de titel *Meer dan hout en steen* is verschenen, heen. Fouten die in het verleden gemaakt zijn, kunnen dan voorkomen worden.

Ontwikkelingen en perspectieven

Het handboek bestaat uit drie delen. In het eerste, ‘Perspectieven’, schrijft hoogleraar Praktische Theologie Henk de Roest over ‘christelijke geloofsgemeenschappen en hun kerkgebouwen in een veranderend sociaal en cultureel landschap’. Hij heeft het om te beginnen over het kerkgebouw in zijn fysieke context, waarbij ook allerlei demografische factoren een rol spelen: samenstelling van de bevolking, aard van de woonomgeving en dergelijke. Vervolgens spreekt hij uitvoerig over de ontkerkelijking in ons land en over de ontwikkelingen elders (onder andere onder het motto ‘Groeï in Afrika, Azië’). Daarna gaat de auteur op een aantal specifieke perspectieven in. Hij staat stil bij de kwestie van de inhoudelijke identiteit van de gemeente of de parochie. Er is nogal eens sprake van ‘innerlijke secularisatie’, een afnemend vermogen van geloofscommunicatie om mensen aan te spreken, wat tot een crisis kan leiden. Uiteraard verschilt dat wel per kerkgenootschap.

Andere kwesties die de schrijver in het kader van die specifieke perspectieven aan de orde stelt: leiding en

communicatie; de structuur van de geloofsgemeenschap, die van invloed is op althans de organisatorische vitaliteit; het klimaat binnen de geloofsgemeenschap. In de voorlaatste paragraaf, ‘Nieuwe missionaire oriëntatie, visieontwikkeling’, herkennen we De Roest als de man van *En de wind steekt op! Kleine ecclesiologie van de hoop*. Ten slotte attendeert hij in de laatste paragraaf op de veranderende waardering van religieus erfgoed. Kerkgebouwen hebben niet alleen betekenis voor de liturgie, voor vorming, diaconaat en gemeenschapsvorming (ontmoeting), ze hebben ook een cultureel-historische, architectonische, landschappelijke, stedenbouwkundige of sociaal-culturele waarde.

Procedures en processen

In het tweede deel van *Meer dan hout en steen*, ‘Plaatsbepaling’, schrijft Jaap Broekhuizen, onder andere secretaris van de commissie kerkgebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, over het gebouwenbeleid van de grote kerkgenootschappen en de regelgeving en praktijk van overheden. In hetzelfde deel is een hoofdstuk getiteld ‘Van traditioneel gebruik tot herbestemming’ over ‘transformatie als kans voor kerk en samenleving’ opgenomen. Het is van de hand van Door Jelsma, zelfstandig adviseur en publicist en als vrijwilliger actief voor het behoud van kerkgebouwen. Die bijdragen had ik op het oog toen ik schreef: ‘Fouten die in het verleden gemaakt zijn, kunnen dan voorkomen worden.’ Want er worden nogal eens (procedurele) fouten gemaakt.

Niet minder belangrijk dan procedures zijn processen. Daarover gaat het gelijknamige derde deel. Allerlei deskundigen schrijven over ‘Op weg naar een besluit’, ‘Het begin van het proces’, ‘Financiële aspecten van kerksluiting’, ‘Leiding en begelei-

ding’, ‘Het proces na het besluit’ en ‘Afscheid nemen van een kerkgebouw’. Kernwoord is: zorgvuldigheid. Niet alleen mensen die met sluiting of herbestemming van kerkgebouwen te maken hebben, kunnen er veel van opsteken. Iedereen die leiding moet geven aan kerkelijke reorganisaties.

Wie mocht denken dat het handboek alleen maar zakelijke stof bevat, heeft het mis. Niet alleen omdat zakelijke kwesties met allerlei praktijkvoorbeelden geïllustreerd worden. Ook omdat steeds weer allerlei menselijke verhalen doorgegeven worden. Dan blijkt dat de thematiek die *Meer dan hout en steen* aansnijdt, een geweldige impact op gemeenteleden en andere betrokkenen heeft. Wie daarvan doordrongen is, zal — als hij of zij met sluiting of herbestemming van een kerkgebouw te maken krijgt — beseffen: het luistert heel nauw. Er worden gemakkelijk niet alleen fouten gemaakt maar zelfs ongelukken veroorzaakt.

Scenario's en verrassingen

Ik begon deze bespreking met de zin ‘In de komende tien jaar zal naar schatting 25 procent van de kerkgebouwen van de Rooms-Katholieke Kerk en van de Protestantse Kerk in Nederland overbodig worden.’ Dat klinkt alsof het om een onafwendbaar lot gaat, alsof niet meer met verrassingen van Godswege gerekend wordt. Opmerkelijk is dan wat mij betreft dat de geciteerde zin staat in het deel dat niet de titel ‘Ontwikkelingen’ maar ‘Perspectieven’ draagt. De auteur, De Roest, besluit dat deel met deze passage, waaruit in ieder geval niet alleen defaitisme maar zeker ook vertrouwen blijkt: ‘Toekomstscenario's zijn ongewis, vooral omdat vele geloofsgemeenschappen aan de ene kant zien hoe hun middelen afnemen, terwijl aan de andere kant een ►

intensieve zoektocht gaande is naar vormen voor missionaire communicatie, naar mogelijkheden voor diaconale dienstverlening, naar nieuwe functies voor het kerkgebouw en naar een betere afstemming op ontwikkelingen in de context. Gepaard aan een herbezinning op het *raison d'être* van de kerk, op de roeping van een christelijke geloofsgemeenschap, biedt dat mogelijk opnieuw duurzame levensvatbaarheid. Ook na 2020 zijn er nog meer dan 3000 kerkgebouwen in Nederland... tenzij het Koninkrijk van God morgen aanbreekt en de mensen zullen wonen in een 'huis met vele woningen'. Over perspectieven gesproken!

Besproken: Harry Bisseling, Henk de Roest en Peet Valstar (red.), *Meer dan hout en steen. Handboek voor sluiting en herbesteding van kerkgebouwen*; Boekencentrum Uitgevers, Zoetermeer; ISBN 9789023926313; 312 p.; prijs: € 24,50.

Ds. Wassenaar is voorzitter van de Commissie Orgelzaken.

Excursie klokkenstoelen 12 mei 2012

In de Nieuwsbrief van november 2011 van de Stichting Restauratie Hulpfonds Klokkenstoelen is vermeld dat de excursie die voor 2011 gepland stond, niet kon doorgaan. De excursie wordt nu op 12 mei 2012 gehouden. Voor meer informatie zie de website www.klokkenstoelen.nl.

Het doel van deze stichting is het bevorderen van restauratie en onderhoud van de historisch vrijstaande klokkenstoelen met een eigen dak, om deze als cultureel erfgoed te bewaren. Klokkenstoelen in kerktorens vallen buiten de doelstelling van de stichting en komen niet in aanmerking voor een financiële bijdrage. De stichting adviseert eigenaren bij restauratie en/of onderhoud van klokkenstoelen als er een verzoek van de eigenaar bij het bestuur binnenkomt.

Vrijwilliger past prima in professionalisering

"De Begraafplaats" van augustus 2011, het informatieblad van de Landelijke Organisatie van begraafplaatsen (LOB), staat in het teken van de vrijwilliger. De voorzitter van de LOB, de heer F. Korsten, meldt dat vrijwilligers de administratie van de begraafplaats verzorgen, het gras maaien en de heg knippen. Veel kleine begraafplaatsen draaien op vrijwilligers. "En dat is mooi" vindt Korsten, maar hij waarschuwt begraafplaatsen die lage tarieven hanteren, enkele vanwege de lage kosten door het werken met vrijwilligers. Want vrijwilligers kunnen wegvallen en wat dan?

In 1993 gaf de heer Koster zich op als vrijwilliger bij de Stichting Begraafplaatsen Nijmegen. Inmiddels geeft de heer Korsten, in zijn dagelijks leven directeur van een financieel adviesbureau en een ICT-bedrijf, daar leiding aan en hij is als vrijwilliger, voorzitter van de LOB.

Tarieven niet op vrijwilligers afstemmen

"Bij heel veel begraafplaatsen werken vrijwilligers. Hoeveel dat weet ik niet, maar ik weet wel dat protestantse en katholieke begraafplaatsen, de kleinere, met vrijwilligers werken.", aldus Korsten. Zij onderhouden de graven, verzorgen de administratie, ze maken de graven, maaien het gras, enz. "De vrijwilligers moet je koesteren. We kunnen niet zonder hen. Tegelijkertijd waarschuw ik de besturen van begraafplaatsen: stem je tarieven niet af op vrijwilligers. Je moet ook met betaalde krachten je werk als begraafplaats kunnen voortzetten, zonder dat je daarvoor je tarieven in één klap sterk moet verhogen. In de tarieven moet men geen rekening houden met de inzet van vrijwilligers", zegt de heer Korsten.

"Dat veel begraafplaatsen met

vrijwilligers werken, komt denk ik door de betrokkenheid van vrijwilligers bij de kerk. Dat is altijd zo geweest, maar dat zal afnemen. Het maken van graven, het openen en sluiten met de hand, moet men zeker niet door vrijwilligers laten doen. Dat is veel te zwaar en ik ken steeds meer begraafplaatsen die het totale beheer uitbesteden. Een begraafplaats moet een goede kracht, vrijwilliger of niet, koesteren. Zorg ervoor dat deze krachten voldoende deskundig zijn".

Niet afhankelijk

"De vrijwilliger past prima in de professionalisering van begraafplaatsen, die de LOB nastreeft. Een voordeel van werken met vrijwilligers zijn de kosten. Als je tegelijkertijd de tarieven aanpast aan het werken met betaalde krachten, dan bouw je reserves op. Dat is niet mijn ideaal, maar je moet er in je prijsstelling voor zorgen dat je niet van vrijwilligers afhankelijk bent. Het nadeel van het werken met vrijwilligers is de afhankelijkheid. Als de vrijwilliger plotseling opzegt, kan het zijn dat er een leemte ontstaat. Wat je in de praktijk nog wel eens ziet is dat wanneer de vrijwilliger overlijdt, de begraafplaats in de problemen komt. Daarom is het zo belangrijk om het tarief op een professional af te stemmen. Anders kom je, als je iemand inhuurt, snel in de financiële problemen", zo waarschuwt de heer Korsten.

"Of vrijwilligers lastiger zijn aan te sturen? Ik zeg altijd: vrijwilligerswerk is niet vrijblijvend. Meestal zijn vrijwilligers heel trouwe mensen, die niet zo maar opstappen. Vaak heeft het ook een heel specifieke reden dat ze vrijwilliger zijn: ze hebben bijvoorbeeld een dierbare liggen op die begraafplaats. Vrijwilligers of betaalde krachten... het heeft uiteindelijk met De Mens te maken", aldus LOB-voorzitter Korsten in "De Begraafplaats" van augustus 2011.

Centraal Bureau gesloten

Het Centraal Bureau van de VKB in Dordrecht zal zowel op vrijdag 23 december, als op vrijdag 30 december 2011 de gehele dag gesloten zijn

Het vermogen van de kerk is van de volgende generatie

R.M. Belder

Het bestuur van de afdeling van de VKB organiseerde dit najaar een vijftal regiobijeenkomsten waarbij een zeer boeiend onderwerp werd behandeld. Mede dankzij een goed opgezette actie om toch vooral deze bijeenkomsten te bezoeken, mocht het afdelingsbestuur totaal 231 personen welkom heten. Hieronder een samenvatting van de bijeenkomst in Grijskerke, waar ruim 50 personen (andere jaren circa 25) aanwezig waren.

Zeeland door BRIM misdeeld

Na Bijbellezing en gebed, stond de afdelingsvoorzitter, de heer L.M. Moerland, even stil bij de problemen waarmee ons land te kampen heeft. Een tijd van economische achteruitgang, financiële tekorten, een teruggang van de wereldeconomie, het voedselprobleem dat groeiende is. Op kerkelijk terrein schijnt het niet veel beter te gaan: toenemende ontkerkelijking, minder leden, minder kerkgangers, minder geld, maar ... hogere kosten!!!

De heer Moerland wees er op dat een belangrijke uitgavenpost de zorg voor het (vaak) monumentale kerkgebouw is, waaraan ook het rijk bijdraagt volgens de subsidieregeling BRIM (= Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten). Maar Zeeland kreeg in 2010 slechts circa € 3,4 miljoen en dit jaar is slechts € 1,2 miljoen BRIM-subsidie aan kerkelijke gebouwen in Zeeland toegekend, ofwel 2 procent van het totale BRIM-budget.

"Het water begint ons tot aan de lippen te komen. Daarom zullen wij wanneer de afdelingsbesturen het periodieke contact met het hoofdbestuur van de VKB hebben, erop aandringen dat het hoofdbestuur stappen onderneemt om op topniveau te bewerkstelligen dat er een betere regeling komt dan het lotingsysteem zoals dat nu wordt

Afdelingsvoorzitter de heer L.M. Moerland die tijdens de regiobijeenkomst dit najaar vele bezoekers mocht verwelkomen.

toegepast", aldus de heer Moerland die hierna het woord gaf aan de heer B. van Noord, gemeenteadviseur.

Van wie is de kerk?

Eén van de hoofdbestuurleden van de VKB heeft eens gezegd: "We hebben de kerk te leen van onze kinderen". Niet wij zijn de baas van de kerk, zelfs de kerkenraad niet, maar onze kinderen zijn eigenaar. Dat we de kerk te leen hebben, betekent dat we zorgvuldig moeten omgaan met wat ons is toevertrouwd. Er hoort rekenschap bij en het betekent ook dat we iets aan de volgende generatie hebben over te dragen. Het is de trouw van God die zich van geslacht tot geslacht manifesteert. De kerk is van God en daarmee: vóór onze kinderen. Dat is een geloofsuitspraak die concreet wordt in ons doen en laten. De verantwoordelijkheid van ons werk komt met dit soort woorden in een ander licht te staan. Je zaakjes goed op orde hebben, lange termijn

visie en ramingen maken, niet bij de dag leven, maar goed overleggen met de kerkenraad en met mensen van wie je werk afhankelijk is. Dus: doen wat in je vermogen ligt", zo pleitte de heer Van Noord.

Aspecten van krimp

De kerk is van God en daarmee: vóór onze kinderen. Maar er zijn heel wat gemeenten waar de vergrijzing zodanig is dat men zich afvraagt of er straks nog wel kinderen zijn om de kerk aan over te dragen. In veel gemeenten is er sprake van krimp, minder leden, minder inkomsten, minder mensen die zich voor het kerkenwerk willen inzetten en daardoor minder kerkelijke activiteiten.

Daarnaast wordt het de kerkelijke gemeenten niet gemakkelijk gemaakt. De eisen die de overheid stelt op het terrein van veiligheid, vergunningen, wet- en regelgeving van het BRIM waarover de heer Moerland al sprak, de financiën en het traktement voor de predikant, stapelen zich op. En tenslotte is er het bewustzijn in de gemeente: hoe krijg je het besef gedeeld dat de kerk onze *gezamenlijke verantwoordelijk* is?, zo vroeg de heer Van Noord zich af.

Radertjes en de klok

De kerkorde van onze kerk regelt dat het beleid bepalend is voor de inzet van de middelen. Dat betekent dat het beleidsplan, de kerkenraad en de communicatie met de gemeente belangrijke factoren zijn om het werk van de colleges en commissies te kunnen uitvoeren. Die factoren maken het werk transparant. Het gaat daarbij om transparantie in zijn ware betekenis: *doorzichtig*. Het werk van de gemeente en allen die daarin werkzaam zijn, is doorzichtig. Het is ingebed in spelregels en beleid waardoor ieder vanuit de eigen positie verantwoordelijkheid draagt. ►

En ieders werk raakt aan dat van de ander, het beïnvloedt het zowel positief als negatief. Het is net als met de tandradertjes van een klok. Alles heeft een eigen functie en grijpt in elkaar om soepel te werken. Er bestaan klokken waar je van de zijkant in kunt kijken. Dan heb je een prachtig doorzicht op al die radertjes die elkaar beïnvloeden. Dat is transparantie: je ziet het werken en hoe alles invloed heeft op elkaar. Zo is het ook in onze gemeente. Samen dragen we bij aan het raderwerk en aan een goed lopende klok. Als je wilt weten hoe laat het is, kijk je niet naar de radertjes aan de zijkant, maar kijk je naar de voorkant. Die voorkant is in onze situatie het kerk-zijn. Samen dragen we bij aan de opbouw van de gemeente, aan het lichaam van Christus, aldus de heer Van Noord.

Gemeenschappelijk perspectief

We kunnen het beeld van de klok en de gemeente nog wat uitdiepen. Twee mensen kijken naar dezelfde klok. Zegt de een: "Het is vijf voor twaalf", zegt de ander "Welnee joh, het is elf uur!". Dit maken we regelmatig mee in gemeenten waar de gevolgen van krimp nadrukkelijk aanwezig zijn. "Maar zie je dan niet dat die linkse wijzer echter langer is dan die andere?" Het is even stil, nadenkende blik en dan: "Nee, het scheelt niet veel, maar die rechter is langer, het is echt pas elf uur!". Als u over een maandje met de begroting 2012 naar de kerkenraad gaat en er dreigt een begrotingstekort dat u zorgwekkend vindt. dan moet u nog eens aan de klok terugdenken. Zeker bij reacties als "Ach dat tekort valt wel mee. Kom, een beetje meer geloof in de gemeente" of "En dan nog, we hebben ook nog een spaarrekening". De vijf resterende minuten zijn voor de één heel kort en duren voor de ander een eeuwigheid.

In zo'n situatie heb je een gemeenschappelijk perspectief nodig. Een perspectief dat voor iedereen herkenbaar is en gedeeld wordt. Het vermogen van de kerk is van de volgende generatie. Dat is zo'n perspectief. Dat we de kerk te leen hebben van onze kinderen is niet alleen een geloofsuitspraak, maar het is ook een beleidsuitspraak. Als

B. van Noord.

het goed is, zit het verstopt in een beleidsplan en in iedere meerjarenbegroting. We zijn niet bezig met het afbouwen van de kerk, maar met de opbouw van de kerk. Want of het nu vijf voor twaalf is of elf uur, dit gemeenschappelijk perspectief trekt je uit de waan van de dag. Je leert er verder van kijken, zo concludeerde de heer Van Noord.

Samen verantwoordelijk

In ons werk van gemeenteadviseur zijn we nogal wat betrokken bij gemeenten die op een of andere wijze samenwerken. Die samenwerking start vaak uit nood, een negatieve aanleiding. Maar in de gesprekken die daarna volgen, vindt er vaak een omslag plaats van "wat hebben we niet" naar "wat hebben we wel". De omslag begint met belangstelling voor elkaar te krijgen. Dan zie je wat je van elkaar kunt leren en ontdek je wat ieders vermogen is.

In elkaars klok zie je: enthousiasme, trouw, vasthoudendheid, bijna onzichtbare zorg, geloof, moed, fijngevoeligheid, gemeenschappelijke identiteit, betrokkenheid uit de wijk of van het dorp en nieuwe dorpsgenoten die wel mee willen gaan doen. Maar ook een slimme werkwijze en de wil om kennis en ervaring te delen. Voorts: kennis van systemen, van regels, van gebouwen, over mensen. Specifieke kennis over restauraties, subsidies, vergunningen en het mobiliseren van mensen voor de schoonmaak van de kerk. En tenslotte: hoe gaan we om met ons geld, met het vermogen, met interen of reserveren, met beleggen en verpachten, met bijzalen en begraven.

Goed beheer van de bezittingen van de kerk begint met het besef dat je de materiële bezittingen niet los kunt zien van het totale vermogen van de gemeente. Alle radertjes leiden samen naar de wijzerplaat. Het rentmeesterschap wat hierbij hoort is niet eenvoudig en is niet voorbehouden aan het college van kerkrentmeesters alleen. Het is de grondhouding van de gemeente als geheel, want alleen als goede rentmeesters kunnen we het vermogen overdragen aan de volgende generatie. Dat is een missionair perspectief: we dragen bij aan Gods tijd.

Samen verantwoordelijk geldt dus voor de gemeente, maar ook als gemeenten met elkaar. Verondersteld wordt dat 75 pct. van de gemeenten in 2020 zullen samenwerken. Ik vermoed dat in Zeeland dat percentage dan hoger zal zijn. Kleine gemeenten hebben elkaar nodig, kunnen elkaar versterken met ideeën, kennis en gezamenlijke activiteiten. Om in ieder dorp tot in de volgende generatie vitaal te blijven of te worden, zo besloot de heer Van Noord zijn boeiende inleiding.

Praktische middelen

Vervolgens ging de heer F. Groenleer, gemeenteadviseur kerkbeheer, in op de toepassing in de praktijk. Sommige kerkrentmeesters zien samenwerking kortzichtig, maar van belang is om de inhoudelijke discussie op gang te brengen. In veel gemeenten is er goed en periodiek overleg tussen kerkenraad, college van diakenen en college van kerkrentmeesters, waar alle beleidszaken op elkaar worden afgestemd. Belangrijk is om nu reeds aan een vorm van samenwerking te denken. Zoek bijvoorbeeld steun bij omliggende grotere gemeenten. Verken, onderzoek en neem een besluit. Ga er niet over denken als het te laat is.

Ook de kerkorde, die door sommigen als lastig wordt ervaren, is een helder document dat exact aangeeft binnen welke mogelijkheden de gemeenten kunnen en moeten opereren om te voldoen aan hun opdracht. De kerkorde biedt een goede structuur en geeft de

Een zeer geanimeerde bijeenkomst in Grijskerke.

gemeenten ook veel vrijheden en biedt handvatten om een verantwoorde samenwerking, waarover de heer Van Noord sprak, te kunnen oppakken. In dit verband wees de heer Groenleer op de mogelijkheden van combinatie (is samen een predikant aanstellen), detachering van de predikant naar een andere gemeente of het treffen van een gemeenschappelijke regeling tussen verschillende gemeenten, zoals samen een administrateur benoemen.

Voorts noemde de heer Groenleer de mogelijkheid tot het vormen van een streekgemeente, waarbij de deelnemende gemeenten formeel zelfstandig blijven, dan wel het aangaan van een federatie, waarbij men ook juridisch zelfstandig blijft en de vermogens gescheiden blijven indien men dan wenst. Het RCBB (= Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken) ondersteunt van harte de initiatieven die tot samenwerking leiden. De kerkorde biedt volop mogelijkheden om tot een verantwoorde vorm van samenwerking te komen. Maak daarvan gebruik, want afspreken wie het licht uitdoen, is geen optie, aldus de heer Groenleer.

Discussie

Na de pauze volgde een gedachtewisseling, waarbij o.m. de volgende zaken aan de orde kwamen:

- Bij geconstateerde krimp wordt er direct naar geld gekeken. Beter is om tijdig in te zien dat

zich krimp voordoet, zodat het beleid voor de langere termijn gestuurd kan worden. Daarvoor kunnen middelen worden ingezet. Hoewel het motto "Mensen gaan voor stenen" door iedereen gedeeld wordt, gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat het behoud van het plaatselijke kerkgebouw in de praktijk gezien, de hoogste prioriteit heeft.

- Hoe moet het eigen vermogen van de kerkelijke gemeente worden ingezet wanneer er tekorten zijn? Zijn hiervoor handreikingen aanwezig? Het uitgangspunt is dat men dit zelf ter plaatse moet oplossen, ofwel er moet maatwerk worden geleverd. Iedere gemeente heeft haar eigen bijzonderheden die van belang zijn om een meerjarenbeleid voor zo'n gemeente te ontwikkelen.
- Het uitgangspunt voor de kerkelijke gemeente is: de evangelieverkondiging, nu en in de toekomst. Omdat de gemeente een belangrijke taak heeft er voor te zorgen dat de evangelieverkondiging ook na ons gebeurt, is het beleidsmatig gezien van belang er nu reeds aan te werken dat de pastoraatskosten uit de opbrengst levend geld worden gefinancierd.
- In de kerkenraad wordt er erg gemakkelijk gesproken over een door het college van kerkrentmeesters begroot begrotingstekort. De kerkenraad zou, gelet

op zijn bijzondere positie zoals die in de kerkorde is omschreven, daar beter van doordrongen moeten zijn.

BRIM en behoud eigen kerk

Naar aanleiding van de opmerkingen die de voorzitter aan het begin van de bijeenkomst maakte over de honorering van de ingediende BRIM-aanvragen, ontstaat er een discussie. De belangrijkste wijziging is dat het maximum waarover BRIM-subsidie wordt verstrekt, met ingang van 1 januari 2012 wordt verlaagd van € 700.000 naar € 100.000. Men vraagt zich af wat de reden is dat ook nu voor het behoud van de molens er wel € 35 miljoen wordt uitgegeven. In Zeeland zijn de zorgen voor het behoud van de eigen kerk erg groot. Deze discussie resulteert erin dat de afspraak wordt gemaakt dat de voorzitter op de bijeenkomst van het hoofdbestuur en de delegaties van de afdelingsbesturen op 8 oktober a.s., het hoofdbestuur zal verzoeken actie te ondernemen in de sfeer van de lobby.

De heer Van Noord suggereerde om verder te kijken dan naar morgen. Gemeenten die krap zitten, zijn vaak naar binnen gekeerd, terwijl men juist in die situaties naar buiten moet kijken. De opzet is het draagvlak te vergroten. Vanzelfsprekend is er de neiging om aan het behoud van de eigen kerk te denken. Maar het gaat om de solidariteit die onder druk komt te staan wanneer het eigen belang prevaleert. Wanneer men aan dat laatste vasthoudt, kan men niet aan de eigen kinderen aannemelijk maken waarom er straks geen kerk meer zal zijn. Verder werd geïnformeerd in welke gemeenten in de afdeling Zeeland er reeds de eerste stappen voor samenwerking zijn gezet en wat de ervaringen zijn.

- De vertegenwoordigers van de protestantse gemeente van Middelburg delen mee dat zij in gesprek zijn met andere geloofsgemeenschappen om een kerkgebouw over te dragen.
- De opzet is hoe je elkaar sterker kunt maken. Op Walcheren heeft dat ertoe geleid dat de kerkelijke gemeenten van Gapinge, Veere en Vrouwenpolder een samen-

werkingsovereenkomst met elkaar zijn aangegaan.

- In Noord-Beveland is een werkgroep gestart in het kader van de samenwerking met vier nu nog zelfstandige gemeenten. Gevreesd wordt voor het verlies van de eigen identiteit. De samenwerking in het kader van het diaconale werk en het jeugdwerk krijgt duidelijker vormen.
- De hervormde gemeente van Haamstede, die nu vacant is, hoopt voor de komende vier jaar met een parttime predikant verder te gaan. Ondertussen wordt er hard gewerkt aan een federatieve samenwerking met de gereformeerde kerk. Ook hier speelt de eigen identiteit een belangrijke rol.

Wacht op de juiste kans

De heer Van Noord stelde vast dat alle instrumenten om te komen tot een bepaalde vorm van samenwerking beschikbaar zijn. Ook de kerkorde biedt daarvoor alle mogelijkheden. Zodra er sprake is van "moeten", gaat men in het defensief, hetgeen ook wel begrijpelijk is. Maar... het is van wezenlijk belang dat wanneer de kans ziet aandient — en dat gebeurt in iedere gemeente — men elkaar gevonden heeft. Wanneer men kennis genomen heeft van elkaars identiteit en die respecteert, dan is er maar één belang, namelijk te werken aan een gezamenlijke inspanning om het voortbestaan van de plaatselijke kerkelijke gemeente.

In dit verband wees de heer Van Noord nog op een publicatie van ds. W.B. Beekman, voormalig synodales preses van de Nederlandse Hervormde Kerk, over het vermogen van de dorpsgemeente. Hierin accentueert ds. Beekman de kracht van de lokale gemeenschap die van wezenlijke betekenis is voor de kerkelijke gemeente in de toekomst.

Nadat de afdelingsvoorzitter, de heer Moerland, de inleiders en degenen die aan de discussie meededen, bedankt had voor hun inbreng, werd de avond besloten met een gezamenlijk uitgesproken "Onze Vader".

Gerestaureerde Remigiuserk Hengelo Gld. weer in gebruik

Met een feestelijke bijeenkomst voor genodigden is op 2 september jl. de restauratie van het interieur en de herinrichting van de monumentale Remigiuserk in Hengelo (Gld.) voltooid. Na een lange periode van voorbereiding is in 2010 met de werkzaamheden begonnen en is deze een jaar later afgerond. Bij de restauratie zijn alle banken verwijderd en is uit het oude hout het huidige bankenplan gereconstrueerd; lijnen geven aan hoe de opstelling voorheen was. Er zijn minder zitplaatsen, daarentegen kan de ruimte meer functioneel gebruikt worden.

In het liturgisch centrum zijn de uitgangspunten geweest: water en licht; het is vol van symboliek. Nieuwe antependia zijn door gemeenteleden ontworpen en gemaakt. De afbeeldingen op een kleed zijn bedoeld om de kleuren-symboliek van het kerkelijk jaar te versterken. De oude tekstborden zijn vervangen door moderne beeldschermen die zijn aangesloten op een laptop.

De voormalige sacristie is nu een stiltecentrum, te bereiken door een buitendeur. Door de glazen binnendeur kijkt men in het koor van de kerk, waar enkele fresco's te zien zijn. Aan de fresco's is minimaal

werk verricht, maar ze zijn zeer de moeite van een bezichtiging waard.

De Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG) Gelderland is als adviseur bij deze restauratie betrokken geweest, een restauratie die een geslaagd voorbeeld is van nieuw gebruik in een oud gebouw. Meer informatie over de kerkelijke gemeente is te vinden op de informatieve website www.protestantse-gemeentehengelogld.nl.

Verhuizing Ichthus Noordwijk

De hervormde wijkgemeente Ichthus uit Noordwijk (ZH) heeft serieuze belangstelling voor het kerkgebouw van het Apostolisch Genootschap in Noordwijk. Deze gemeente, die niet over een eigen kerkgebouw beschikt, kerkt 's morgens in een aula en 's middags in de Oude Jeroenskerk van de protestantse gemeente. Het kerkgebouw van het Apostolisch Genootschap komt vrij doordat deze gemeente met het Genootschap in Leiden samengaat. De hervormde wijkgemeente Ichthus telt zo'n 320 leden, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 18 oktober 2011.

Het verloop van het fusieproces in Waalwijk

Ir. P. de Wit

De voorzitters van de kerkenraden van de gereformeerde kerk en de hervormde gemeente van Waalwijk, de heren Leander van Dongen en Peter de Wit, geven een terugblik op de afgelopen jaren waarbij, naast veel tijd en energie in de restauratie van de hervormde kerk in Waalwijk-Centrum te hebben gestoken, ook aan een brede interkerkelijke samenwerking aandacht werd besteed, die op 1^e Pinksterdag van 2011 tot een fusie leidde.

Hoewel de burgerlijke gemeente Waalwijk al in 1922 gefuseerd was, bestaan er dan nog altijd drie hervormde gemeenten: Besoyen, Baardwijk en Waalwijk-Centrum, zo vertelt Peter de Wit. In 1960 komt daar de gereformeerde kerk bij, als afsplitsing van de gereformeerde kerk van Sprang-Capelle. Op de tekentafel bij de burgerlijke gemeente liggen dan al de ontwikkelingen voor minstens drie nieuwe woonwijken als uitbreiding. In het centrum van die drie nieuwe wijken wordt het hervormd wijkcentrum De Ducdalf gebouwd. Daar ontstaat de samenwerking rondom jeugdwerk en catechese. In het begin van de jaren 70 komt er een interkerkelijke jeugddienstcommissie, waarin alle huidige protestantse kerken in Waalwijk deelnemen.

Samen op weg

De gereformeerde kerk van Waalwijk en de Hervormde gemeente van Waalwijk-Centrum gaan, onder invloed van hun beide predikanten, ds. Spoelstra en ds. Schellevis, samen op weg. Er komt een gemeenschappelijke jeugdraad. De samenwerking tussen beide gemeente bestaat, naast de genoemde activiteiten in jeugdwerk en catechese, in deze periode uit 6 gezamenlijke diensten (w.o. gezamenlijke belijdenis met Pinksteren) en een aantal vespervieringen. Verder dan dat komt het echter niet. De kerken verschillen niet echt in de beleving van het geloof, maar wel in de zondagse uitwerking ervan. Beide voorzitters herkennen dat ook.

Begin jaren 80, groeide de hervormde gemeente van Waalwijk-Centrum, onder invloed van de regio. De kerk is een bakken voor gelovigen die uit de diverse gemeenten in de omgeving, met name uit Sprang-Capelle, maar ook uit het Land van Heusden en Altena zoeken naar een minder behoudende modaliteit. Door de verruiming van de perforatiemogelijkheden begin jaren negentig, wordt de kerk ook formeel ruim 60 pct. groter, als alle aangesloten leden daadwerkelijk perforeren.

Samenwerking loopt door

De samenwerking tussen gereformeerde kerk en hervormde gemeente loopt door, maar wordt wel steeds meer naar de marge van het gemeentelven gedrukt.

Peter de Wit (l) en Leander van Dongen.

Was er in de jaren 70 en 80 nog een regelmatige ontmoeting, in de jaren 90 zijn het meer en meer de plichtplegingen. "We bezochten als kerkenraden wel elkaars kerkenraad als toehoorder, we spraken als moderamen tweemaal per jaar met elkaar en ja er was het nodige aan jeugdwerk gezamenlijk, maar als begin 2000 door gebrek aan jeugd ook dat wegvalt, lijkt de dood in de pot een feit", zegt Peter de Wit.

In het tanende proces doet de hervormde kerkenraad begin 2007 een voorstel: "Laten we echt samen gaan, zonder voorwaarde vooraf en zoeken naar wat ons bindt. Zo verder gaan is steeds maar verder verkrampen". Dan krijgt de hervormde gemeente begin 2007 voldoende geld van de provincie om te restaureren. De kerkenraad besluit, mede onder invloed van het aanbod van een fusie, tot een verzoek om 17 weken, vanaf 2^e Pinksterdag tot de startzondag 2007, samen te mogen kerken in de gereformeerde kerk.

Peter de Wit geeft aan dat dit een lange vergadering was. "We hebben gezocht naar allerlei alternatieven, omdat we bij gezamenlijke diensten, zowel bij ons als bij de gereformeerde kerk, merkten dat er bepaalde mensen wegbleven. Als je 16 zondagen op rij mensen niet dat kunt bieden wat hen aan de gemeente bindt, dan maak je kans dat ze ook langer wegblijven. Wonderwel lukt het om de keuze van de kerkenraden om samen te kerken in die periode ook aan de gemeente over te brengen."

"Overvallen"

De eerste zondag voelde onze gemeente zich echt "overvallen", zo zegt Leander van Dongen. Er zitten bij ons op een zondag gemiddeld ruim 120 mensen in de ►

kerk, als er dan ineens weer ruim 300 zitten, tja dan is dat toch even wennen. Je eigen plaats is bezet en, ja, een hervormd gemeentelid komt eerder dan een gereformeerd gemeentelid naar de kerk”, lacht Leander. Inmiddels komen de hervormden ook steeds later, kan Peter melden, ze zijn echt opgeschoven wat dat betreft! We zagen in die periode ook echt mensen die normaal niet kwamen naar gezamenlijke diensten, ineens in de kerk, zo vertellen beide voorzitters.

In beide kerkenraden wordt het proces goed geëvalueerd en in de gereformeerde kerkenraad begint Leander aan zijn voorzitterschap. Het was een goed begin en de kerkenraad was er van overtuigd dat het NU echt het moment was om het Samen-op-Weg proces nieuw leven in te blazen. De moderamina overleggen en met de toenmalige voorzitter van de kerkenraad van de hervormde gemeente, Gerrit Westerveld, benaderden wij een adviseur vanuit het Protestants Landelijk Diensten-centrum, zegt Leander.

Gemeenteavond

In het najaar van 2008 neemt de gereformeerde kerkenraad het voorgenomen besluit tot vereniging. We hadden niet het gevoel dat we er al waren, zo zegt Leander, maar we dachten wel dat we een heel eind op weg waren. De plaatselijke regeling van de gereformeerde kerk blijkt niet op orde, de kerkenraad voldoet nog niet aan de nieuwe kerkorde. Kortom er moet het nodige geregeld worden om bestuurlijk ook klaar te zijn. Beide kerken bereiden begin 2009 de gemeenten voor met een gemeenteavond.

Dat was wel heel spannend, zo betogen beide voorzitters. Ruim 100 mensen in de zaal, beide kerken op dezelfde avond, dus ruim 200 mensen, die samen over de vereniging spraken en nadachten. We hadden dezelfde presentatie aan beide kanten, zegt Leander, de vragen waren ongeveer hetzelfde, de antwoorden overigens ook. We weten nog niet alles, we gaan samen aan de slag om dat in kaart te brengen.

Na de zomer in 2009 starten de moderamina een regelmatig overleg en worden 10 werkgroepen gevormd. Die hebben vanuit het idee dat we samen zijn, nagedacht over wat dat anno 2010 zou inhouden. Werkgroepen over de communicatie, de diaconie, de kerkrentmeesters, maar ook praktische zaken als een plaatselijke regeling en de gebiedsgrenzen. Gek genoeg ontstaat de heftigste discussie over het jeugdwerk, dat doen de gemeenten al 40 jaar samen en dan is de vraag, moet dat op algemeen kerkenraadsniveau (AK) of op wijkniveau? Gekozen wordt voor de voortzetting van de traditie, namelijk op AK niveau.

Bestuurlijk wordt gekozen voor het model van een overkoepelende Algemene Kerkenraad, met een centraal college van diakenen en kerkrentmeesters. Op wijkniveau is er een wijkkerkenraad met een wijkraad van diakenen, maar zonder een wijkraad van kerkrentmeesters. Het pastoraat blijft gescheiden functioneren, zo is de conclusie van de werkgroepen, die door de moderamina wordt overgenomen. We houden daarmee onze eigen identiteit, zo betogen beide voorzitters. Net voor de zomer van 2010 wordt het totaalplan van de 10 werkgroepen aangeboden aan beide kerkenraden. Die nemen elk het besluit om door te gaan.

Eerste protestantse gemeente in classis

In de zomer van 2010 hebben de beide voorzitters een afstemmingsoverleg met het RCBB en de gemeenteadviseur. De stukken worden bekeken en al snel blijkt dat alles grondig voorbereid is. Dan begint het proces van het wachten op de besluitvorming elders, zo zegt Peter. Op 30 oktober zijn de stukken gereed en gaan deze naar de Classis. Het moderamen vergadert begin december en op 25 januari 2011 keurt de classis Heusden-Almkerk de vereniging goed.

Ik was bij die vergadering, zegt Leander. Een bijzonder moment voor ons en op de vergadering was het een hamerslag. Hoewel het een historisch moment was voor de classis, we zijn de eerste protestantse gemeente in deze classis, was het voorbij voor dat ik er erg in had. Daarna moet opnieuw de gemeente gehoord worden en eind maart kan dat tegelijk plaats hebben in beide gemeenten.

Inmiddels hadden we natuurlijk de nodige voorbereidingen getroffen, weer een gezamenlijke presentatie gemaakt en na die avond konden de kerkenraden het definitieve besluit nemen. Dat komt er dan ook, omdat beide gemeenten geen bezwaren hebben. Dan de publicatie in de krant en medio mei komt de definitieve toestemming van de classis. Ondertussen hebben we in maart notaris mr. J. Kos (voorzitter van de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg van de VKB) ingeschakeld.

Op 1^e Pinksterdag zat de kerk aan de Haven weer vol met ruim 400 mensen. Om 10.00 uur, na de muzikale opgang door twee trompettisten en de organist, lezen de beide predikanten een verklaring van eenwording voor. Daarna leest notaris Kos in beperkte zin de akte van vereniging en tekenen beide voorzitters de akte. De protestantse gemeente te Waalwijk is dan een feit. Het was een heel feestelijk moment. In de dienst worden drie nieuwe ambtsdragers bevestigd. Daarmee zijn ook alle vacatures centraal vervuld.

Feestelijk moment

De leden zien een nieuw elan en willen daar graag aan bijdragen. We zien uit naar een intensievere samenwerking tussen onze gemeenten, zo betogen Leander en Peter. De toekomst samen is open. Ze hebben er allebei zin in. Wat is de reden dat het na 40 jaar toch gelukt is om beide gemeenten te verenigen? We zien daarbij drie belangrijke elementen, zeggen de twee voorzitters: het samen kerken waarmee de gemeenten elkaar echt leerden kennen, de visie op de toekomst waarbij we weten dat Christus sprak over de eenheid en het vertrouwen in elkaar

Dat we daarbij een grondige kennis hadden omdat we als voorzitters onze jeugd in de andere kerk doorgebracht hebben, heeft zeker geholpen, zo zegt Peter. Daarmee snap je wat de ander bedoelt, ook soms zonder woorden, vult Leander aan. Het is goed zo. We gaan samen verder en daarbij hebben we vrijwel iedereen aan boord gehouden. Een mooi resultaat voor de toekomst van onze gemeente. Samen 17 weken in de banken aan de Ambrosiusweg. Daar ontstond het vertrouwen om met elkaar verder aan de toekomst te bouwen, aldus de heren Van Dongen en De Wit.

Met Kerkbalans het jaar rond

December

Puntjes op de i

In deze maand moeten alle voorbereidingen voor de actie Kerkbalans getroffen zijn, zoals:

1. Het bestelde foldermateriaal moet gereed worden gemaakt voor de Kerkbalanslopers, er moet een wijkindeling zijn met looplijsten en niet-thuis-kaarten, de wijkindeling moet worden nagelopen, waarbij wordt nagaan of personen die benaderd worden inmiddels verhuisd of overleden zijn.
2. Verder moet contact worden opgenomen met de leiding van de kerkelijke jongerenclubs over de op te zetten teken/kleurwedstrijd.
3. Voorts nagaan of de persberichten gereed zijn. Wanneer gebruik wordt gemaakt van de diensten van redacties van huis-aan-huisbladen, dan zal deze maand het te publiceren materiaal beschikbaar moeten zijn. Afspraken maken met de redacties e.d., contacten leggen met overige kerkelijke gemeenschappen in de eigen gemeente of met omliggende kerkelijke gemeenten.

4. De contacten met de kerkenraad. Nagaan of er ruimte is gereserveerd voor mededelingen door de predikant, een ouderling of een ouderling-kerkrentmeester op de zondag waarop de actie Kerkbalans van start gaat.
5. Een Kerkbalans special: in het kerkblad dat net voor Kerst verschijnt aandacht aan de actie besteden. In feite gaat het er om dat in dit kerkblad uiteen wordt gezet wat de kerkelijke gemeente doet, haar relatie tot de woongemeenschap (het dorp of de stadswijk), enz.
6. Nagaan of op de website van de kerkelijke gemeente de gewenste informatie is aangebracht.
7. Tenslotte: de Kerkbalanslopers er nog even op wijzen wanneer zij verwacht worden in de kerk of het verenigingsgebouw om de enveloppen van de te bezoeken gemeenteleden in ontvangst te nemen of — indien men dit plaatselijk anders organiseert — wanneer zij de enveloppen door de betreffende (ouderling-)

kerkrentmeester thuis bezorgd krijgen.

Begroting

Rond deze tijd van het jaar zullen kerkenraden de begroting voor volgend jaar hebben vastgesteld. Het is belangrijk deze begroting, waarbij de opbrengst van de actie Kerkbalans een substantieel onderdeel van de inkomsten is, in het kerkblad af te drukken en deze van een duidelijke toelichting te voorzien.

Publicatie voor het kerkblad januari 2012

Kerkbalans 2012

Het is januari, en dus zijn de Kerkbalans vrijwilligers weer op pad om u om uw toezegging voor Kerkbalans 2012 te vragen. Eerst om de bekende Kerkbalans enveloppe bij u te posten of af te geven, en ongeveer twee weken daarna opnieuw om uw (hopelijk positieve) antwoord weer op te halen.

In de Kerkbalans enveloppe vindt u een informatiefolder over het werk en de begroting van onze gemeente, en de bestedingen van de beoogde inkomsten aan de diverse onderdelen van het plaatselijke kerkenwerk: salarissen, gebouwenonderhoud, energie, kosten van de eredienst en vooral ook: de bijzondere activiteiten in onze gemeente die voor dit jaar zijn gepland. Op de bijgesloten antwoordstrook kunt u aangeven hoeveel u dit jaar denkt te kunnen bijdragen aan het plaatselijk kerkenwerk. U kunt deze strook in de eveneens bijgesloten antwoord-enveloppe doen, liefst al voordat de Kerkbalans vrijwilliger weer bij u aanbelt. Daarmee helpt u de vrijwilliger bij het werk dat hij of zij, ondanks de winterse koude en duisternis, belangeloos voor onze gemeente uitvoert.

Legt u de enveloppe met de antwoordstrook klaar? Bij voorbaat onze hartelijke dank!

Namens het college van kerkrentmeesters, enz.

Kalender voor de kerkrentmeester

Om de colleges van kerkrentmeesters behulpzaam te zijn, worden hieronder enkele activiteiten vermeld die in deze maanden specifiek de aandacht van de kerkrentmeesters verdienen.

December:

- Publicatie in het kerkblad over de actie Kerkbalans 2012 met als thema "Wat is de kerk je waard?". Een modeltekst is te downloaden van de website www.kerkbalans.nl
- Betaling aandeel centrale kas.
- Er op toezien dat de kerkenraad vóór 15 december de begroting 2012, met ter informatie bijgevoegd het beleidsplan, toezendt aan het Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken.
- Activering van de gemeente voor de Oudejaarscollecte.

Januari:

- Aandacht voor wijzigingen op het terrein van de belastingen, sociale verzekeringswetten en pensioenpremies.
- De verzekeringsportefeuille nagaan (zie checklist in brochure "Kerkelijke gemeente en beleidscyclus").
- Evaluatie risico-inventarisatie waarover elke kerkelijke gemeente dient te beschikken.
- Betalen aandeel centrale kas.

Van waarde *(Maria bewaarde al deze woorden in haar hart, Lucas 2:19)*

Ds. G.J. Robbemond

In de geboorteverhalen van Jezus zoals Lucas die vertelt, is een prominente plaats ingeruimd voor Maria. Zij weet zich bijzonder begenadigd wanneer ze krijgt aangekondigd dat zij de moeder van Jezus zal zijn. Haar zwangerschap ontvangt zij als een geschenk. Even verderop in het verhaal komt zij samen met Elizabeth tot een ontroerende lofzang. Een lofzang die zingt over Gods hart dat uitgaat naar de zwakken en geringen. Een bijbels grondmotief dat in het Oude Testament en bij Jezus duidelijke sporen trekt. Gods bevrijdende gerechtigheid is er mee gemeoid.

In Lucas 2 lijkt de aandacht voor Maria minder te zijn. De machthebbers der aarde komen in beeld, laten zich horen en brengen de wereld in beroering. Mensen raken op drift, zoekend naar hun plaats van afstamming. Maar in de kleine geschiedenis van Jozef en Maria gaat het wel om háár zwangerschap en om háár bevalling van haar zoon.

In mijn beleving wordt er vaak niet bij stilgestaan wat het voor Maria zou kunnen hebben betekend wanneer zij als hoogzwangere nergens welkom is. Voor het gevoel kan het misschien al inhouden dat niet alleen zichzelf maar ook haar kind niet welkom is. Ook denk ik dat er meestal niet veel aandacht is voor de geboortepijn die zij ondergaat in moeilijke omstandigheden. Alsof het in het Bijbelverhaal daar niet ook om zou gaan.

Onder de korthed van het vertelde over de geboorte van Jezus gaat een wereld schuil van moederlijke zorgen en pijn die we niet zomaar voorbij kunnen lopen. Ze raken aan de zorgen en pijn van mensen — van moeders — in het bijzonder. Ik vind het buitengewoon indrukwekkend, enorm intens en overweldigend wanneer een moeder het leven mag en kan geven aan een kind. Een kind dat ze onder haar hart heeft gedragen. Een kind dat van haar loskomt, zich laat horen met een schreeuw van leven, en dat zich later nog meer van haar los zal maken. Wat dat met je als moeder doet, kan ik als man niet in alle breedte en diepte omschrijven. Maar ik heb het vermoeden dat het veel is en dat het diep gaat.

* * *

Hoe de omstandigheden voor Jozef en Maria precies waren, vertelt het Bijbelverhaal niet. Een tipje van de sluier wordt opgetild als we horen over 'geen plaats' en 'een kribbe' als wiegje. Het is geen prachtig ingerichte kinderkamer met alles er op en er aan. Het roept bij mij iets op van indringende beelden uit vluchtelingenkampen, uit gebieden van honger en dorst waar kinderen geboren worden met nauwelijks perspectief op leven, op toekomst.

De geboorte van Jezus wordt dan wel omgeven door beloften van Godswege, maar hoe zou het menselijkerwijs zijn uit te houden in de onherbergzaamheid? In een

wereld die niet op je zit te wachten? Hoe ontdek je er zin in en hou je hoop levend?

En dan komen er in het holst van de nacht een stel herders binnenvallen. Ruwe gasten die je misschien niet altijd serieus zou nemen. Ze zijn in het licht gezet door een overweldigende ervaring die hun verstand te buiten gaat, maar die wel zo aanstekelijk binnenkomt dat ze in beweging komen, en gaan zoeken naar een kind; naar dit kwetsbare kind in de kantlijn van de samenleving, in een wereld op drift. En zij vertellen hun verhaal dat andere tonen laat klinken dan van somberheid, en diepe vragen naar hoe verder. Hun verhaal is als een lichtend spoor dat door het duister trekt, een broze maar begaanbare weg waarin hoop, redding ligt. Redding die ook weer naar boven haalt wat Maria zelf gezongen heeft toen zij bij Elisabeth was. Door de nacht breekt toekomst open.

* * *

Voor Maria zijn dit woorden van waarde, kostbaar om te bewaren in haar hart.
Een hart dat warm klopt voor haar zoon.
Een hart dat weet van de (geboorte)pijn, maar daar doorheen licht en leven ontdekt,
daarin ook nieuwe adem vindt.
Ze bewaart de woorden in haar hart omdat ze van waarde zijn.
Vandaag en morgen, naar de toekomst toe.
Als woorden die lichtend voorgaan door de nachten van het leven.
Als woorden die op dit kruispunt van haar leven haar nieuwe hoop en moed schenken.
Als woorden die tekenend kunnen zijn voor de weldaad die mensen voor elkaar mogen zijn.
Troostend, bemoedigend, inspirerend nabij.

Ze zijn voor haar woorden blijvend van waarde: omdat ze aansluiten bij haar verlangen naar herbergzaamheid, gerechtigheid en vrede voor haarzelf, voor kwetsbare mensen als haar kind; omdat ze haar helpen opstaan temidden van vragen en zorgen; omdat zij haar helpen ontdekken dat er vaste grond onder haar voeten is en licht van bevrijding voor haar uit.

Maria bewaart de woorden in haar hart, als een lichtend vuur dat van waarde is om in haar zelf te laten branden, als een aanstekelijk vuur dat van waarde mag zijn in de zorg voor elkaar, de wereld en alles dat is toevertrouwd.

Ds. Robbemond is voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving.

Draaginsignes bij jubilea

GOUD MET BRILJANT toegekend aan

Haaije Ottens, Bierum-
Holwierde-Krewerd
50 jaar organist

H. Ottens, Bierum c.a.

Riny Pijpker-van der Spoel,
Langweer, 50 jaar organist

R. Pijpker-van der Spoel, Langweer.

Mouring Hijzelendoorn,
Lombardijen Petrakerk
50 jaar organist

A.W. van der Meijden, Nieuwland.

Johan Albertus Marinus Hupkes,
Rheden, 54 jaar organist

J.A.M. Hupkes, Rheden.

Krientje Fenna Cornelia Wijnstra,
Terneuzen, 52 jaar organist

GOUD toegekend aan

Arend Gerrit Westerhof, Dinxperlo
40 jaar organist

A.G. Westerhof, Dinxperlo.

Gijsbert den Hoed, Berkel en
Rodenrijs
40 jaar ouderling kerkrentmeester
en administrateur

Johanna Hendrika Lutters-
Ibbenhorst, Denekamp
43 jaar type- en kopieerwerk

Pieter de Jong, Drachten
43 jaar organist

P. de Jong, Drachten.

Evert Bremer, Drachten
46 jaar organist

E. Bremer, Drachten.

Willem Oostenbrink, Hoogeveen
45 jaar organist

W. Oostenbrink, Hoogeveen.

Jam Bergema, Trynwalden
40 jaar organist

Jan Kraak Wolphaartsdijk
40 jaar organist

Wim Opgelder, Zuidlaren Dorpskerk
40 jaar organist

ZILVER toegekend aan

Marijke op't Land
25 jaar medewerker kerkblad

Bauke Krol, Beetsterzwaag/Oldeterp
"Via Pacis", 25 jaar organist

B. Krol. Beetsterzwaag c.a.

Klaas Blanke, Boornbergum-
Kortehemmen
25 jaar koster

K. Blanke, Boornbergum c.a.

Jacob Oostenrijk, Denekamp
30 jaar organist

Pieteke Antje Lubbers-Faber,
Denekamp
26 jaar organist

Margriet den Heijer-Sikkema,
's-Gravenhage
27 jaar diverse functies ten dienste
van het college van kerkrentmees- ▶
ters

Lauwerens van Eekeren, Kampen
25 jaar collectant

L. van Eekeren, Kampen.

Elzo Sportel, Lutten-Slagharen-
Schuinesloot
25 jaar koster

Tiny Sportel-Altena, Lutten-
Slagharen-Schuinesloot
25 jaar koster

Uilke Bernard Schaart, Maassluis
32 jaar vervangend organist van de
Grote kerk

Geert Dijkstra, Marrum-
Westernijkerk
25 jaar koster

G. Dijkstra, Marrum c.a.

Andries Hennie Boogert, Nieuwland
28 jaar organist

A.H. Boogert, Nieuwland.

Willem Tjeerd Epema, Oppenhuizen-
Uitwellingerga c.a.
25 jaar administrateur

W.T. Epema, Oppenhuizen c.a.

Agenda voor kerkrentmeesters

Januari 2012

- 12 januari 2012:** Persconferentie Kerkbalans 2012.
15-29 januari 2012: Actie Kerkbalans 2012, motto "Wat is de kerk mij waard?"

Maart 2012

- 12 maart 2012:** Jaarvergadering afdeling Friesland in Leeuwarden. Inleider: ds. W.B. Beekman.
20 maart 2012: Jaarvergadering afdeling Zuid-Holland (Bethlehemkerk, Papendrecht).
21 maart 2012: Algemene ledenvergadering afdeling Noord-Holland (Heemskerk).
26 maart 2012: Jaarvergadering afdeling Drenthe (Beilen). Inleider: dr. A.J. Plaisier. Tevens zal op die bijeenkomst het jubileumboek van de afdeling Drenthe worden gepresenteerd.
27 maart 2012: Algemene ledenvergadering afdeling Zeeland.

April 2012

- 19 april 2012:** Jaarvergadering afdeling Groningen (Kerkboerderij, Haren).
21 april 2012: VKB-Congres en -Beurs 2012 (NBC, Nieuwegein).

Klazina Bertha Verbeek, Rumpt
25 jaar collectant en kosteres

LEGPLAQUETTE
toegekend aan

Gerrit van de Veen, Rheden
15 jaar koster

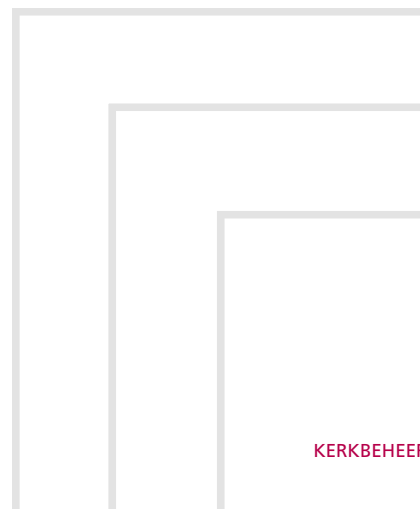

G. van de Veen, Rheden.

Hermen Jan Bluemink, Rheden
15 jaar koster

H.J. Bluemink, Rheden.

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV
 architectuur - instandhouding - onderhoud

Noordzijde 95'
 tel. 0183-582600

4225 PL Noordeloos
 fax. 0183-581049

info@lakerveld-noordeloos.nl

www.lakerveld-noordeloos.nl

de Bonth van Hulten

Postbus 115 - 5250 AC Vlijmen - Telefoon 073 - 5119022
 E-mail bv@volkerwessels.com - Website www.bonthvanhulten.nl

Bouw • Restauratie • Projectontwikkeling

**Kasteel
 Zwijnsbergen**

Dé oplossing voor elke bouwopgave

Adviesbureau Kerkfusies

Notarieel jurist met veel ervaring, adviseert en begeleidt plaatselijke kerken in het notariële traject van vereniging (fusie) tot en met de notariële akte.

Info: mr. M.J. van Vliet-de Vos,
T: 071-5210272, 0625 020 352,
E: info@advieskerkfusies.nl,
www.advieskerkfusies.nl

Verstegen accountants en adviseurs is een landelijk opererende organisatie voor meer dan 100 kerkelijke instellingen. Ons kantoor is deels voortgekomen uit de Nederlandse Hervormde Kerk en beschikt over specifieke deskundigheid op uw terrein.

cijfers zijn overal

U MOET ER BLIND
 OP KUNNEN VERTROUWEN

De specialist voor kerkelijke instellingen verzorgt voor U

Controle of beoordeling van de jaarrekening

Financiële administratie

Traktement- en salarisadministraties

Advies inzake Juridische en Fiscale vraagstukken

Noordendijk 189
 Postbus 574
 3300 AN Dordrecht
 T. (078) 648 15 55

info@verstegenaccountants.nl
 www.verstegenaccountants.nl

VERSTEGEN

accountants en adviseurs

Kreuzen Begraafplaatsbeheer

J.Boekhout, Postbus 195,
8330 AD Steenwijk
mobiel: 06-53444912
Fax (0521)382845
KvK Meppel 04059729
info@kreuzen-begraafplaatsbeheer.nl

Ons bedrijf voert diensten/werkzaamheden uit op zowel kerkelijke-, particuliere- als gemeentelijke begraafplaatsen:

- Het opgraven en ruimen van begraafplaatsen inclusief onverteerde stoffelijke resten en het desinfecteren,
- Opgraving van stoffelijke resten binnen de grafrusttermijn, volgens de richtlijnen van de milieu-inspectie,
- Opgraving in geval van eindbestemmingwijzigingen,
- Het overbrengen en herbegraven van stoffelijke resten na opgraving,
- Al onze medewerkers zijn VCA gecertificeerd.

Gaarne bieden wij u onze diensten aan en brengen, op uw verzoek, vrijblijvend een offerte uit.

www.kreuzen-begraafplaatsbeheer.nl

FLENTROP ORGELBOUW B.V.

Westzijde 57, 1506 EC Zaandam, 075-6168651
info@flentrop.nl - www.flentrop.nl

Voor grote en kleine restauraties en nieuwbouwprojecten zijn wij u graag van dienst.

Wij maken ook huisorgels en kistorgels en zijn voorzien van een onderhoudsdienst die het gehele land bestrijkt.

Pijporgels met modern of klassiek ontwerp, qua vormgeving passend in de ruimte en met een uitgekiende klankensamenstelling.

Twee recente voorbeelden: Sandar Kirke in Sandefjord, Noorwegen (boven) en het Spaarneziekenhuis te Hoofddorp (rechts).

Advies over ruimte en liturgie Inrichten van kerken

www.pimvandijkdesigns.nl telefoon 0575-52 88 03

Installatie Advies

B3 installatie advies, bouw beheer begeleiding

B3 installatie advies geeft adviezen voor onder andere verwarming en ventilatie van uw kerkgebouw.

Het behoud van het orgel, gebouw en het comfort van de kerkbezoeker staan hier bij centraal.

- Nieuwbouw
- Verbouw
- Renovatie
- Uitbreiding
- Vervanging
- Onderhoud
- Klimaat- en vochtklachten

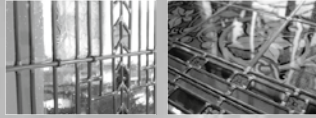
Ratelaar 62
8446 BA
Heerenveen

Postbus 444
8440 AK
Heerenveen

T: 0513 - 65 13 46
E: info@b3installatieadvies.nl
W: www.b3installatieadvies.nl

Uw glas-in-lood, onze zorg !

- Glas-in-lood restauratie
- Nieuw glas-in-lood
- Gebrandschilderd glas-in-lood
- Glasappliqué
- Gezandstraald glas
- Glasfusing
- Grafmonumenten
- Gast-atelier voor kunstenaars

bv GlasbewerkingsBedrijf Brabant "Gbb"

Kapitein Hatterasstraat 10
5015 BB Tilburg
Tel: 013-5325110
Fax: 013-5427305
Mail: info@gbb.nl
Web: www.gbb.nl

Van der Wal Glas in Lood bv
Het Hoge 5, 7251 XT Vorden
Tel: 0575-555742 Fax: 0575-555679
Van Oldenbarneveldtstraat 83
6828 ZN Arnhem Tel: 026-3706731

Mail: info@vanderwal-glasinlood.nl
Web: www.vanderwal-glasinlood.nl

fabriek van
ELEKTR. LUIDMOTOREN
TORENUURWERKEN
(synchroon- of met
radiografische besturing)
VERLICHTE WIJZERPLATEN
OOK IN LED UITVOERING
RESTAURATIES

"DE KLOK"

5735 GP AARLE-RIXTEL
KAPEL-LAAN 1 TELEFOON (0492) 38 12 02

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

Kapel Zusters Onder de Bogen, Maastricht

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluidsinstallaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Ridderkerk: Kaartenmakerstraat 18, 2984 CB; Tel. 0180 41 46 00 Zwolle: Baileystraat 2a, 8013 RV; Tel. 038 785 19 77
www.schaapsound.nl info@schaapsound.nl

KKG

kantoor der kerkelijke goederen

Kerkgebouwen afstoten Wat is wijsheid?

TAXATIE

KKG is zonder enige twijfel het kantoor voor kerktaxaties. In 2010 zijn door ons kantoor meer dan 50 kerken verspreid over heel Nederland getaxeerd.

PROCESBEGELEIDING

De laatste jaren heeft KKG zich gespecialiseerd in procesbegeleiding rond bouwvraagstukken. Hier blijkt grote behoefte aan doordat in de praktijk veel van dergelijke processen vastlopen als gevolg van allerlei gevoeligheden.

De gebouwspecialisten van KKG zijn onafhankelijk en deskundig. Zij (her)kennen de gevoeligheden en kunnen als buitenstaander dit proces in goede banen leiden.

VERKOOP

Nadat in een gecontroleerd proces keuzes zijn gemaakt is KKG dé partner om succesvol het verkooptraject van a tot z voor u te verzorgen.

Voor meer informatie of het maken van een afspraak kunt u contact opnemen met onze gebouwspecialist in uw regio.

Zie voor meer informatie onze website www.kkgkka.nl.

Hoofdkantoor KKA/KKG

Postadres
Postbus 675
3800 AR Amersfoort

Vestigingsadres

Koningin Wilhelminalaan 23
3818 HN Amersfoort
Telefoon (033) 467 10 10
Fax (033) 465 67 86

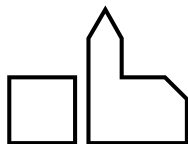
Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNISINSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERVING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven
- **ONDSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht.
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Website: www.kerkrentmeester.nl

